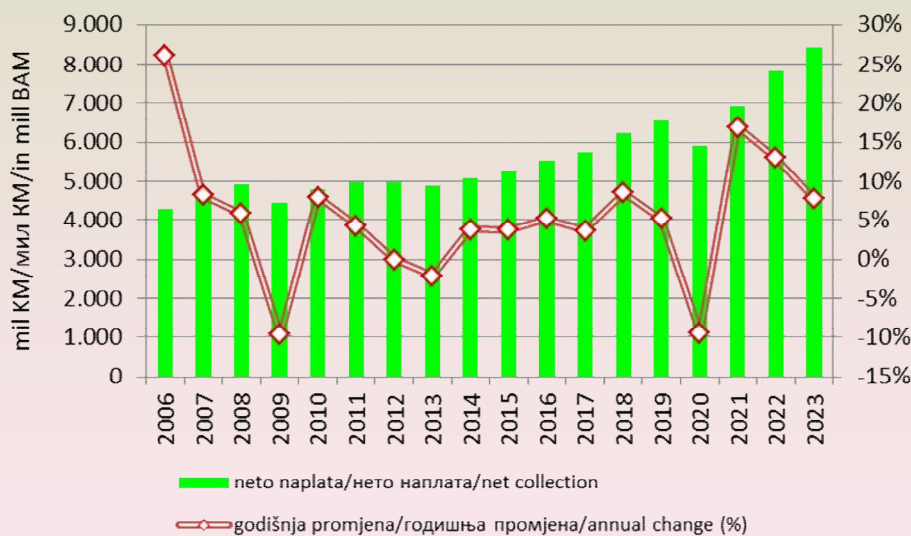

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

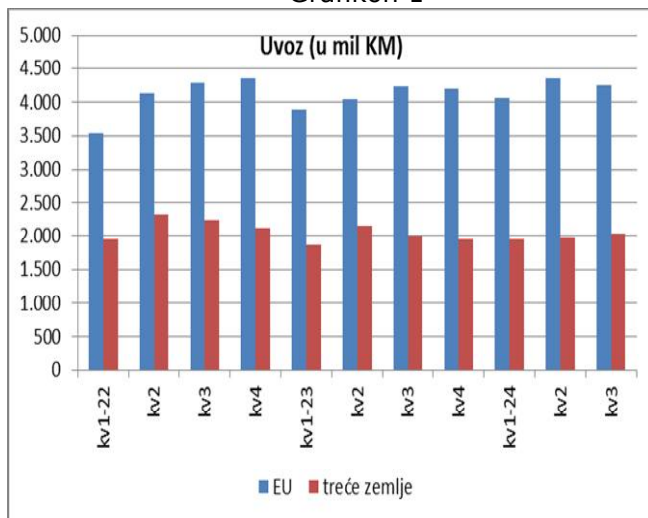

Broj
Број
Number **233/234**

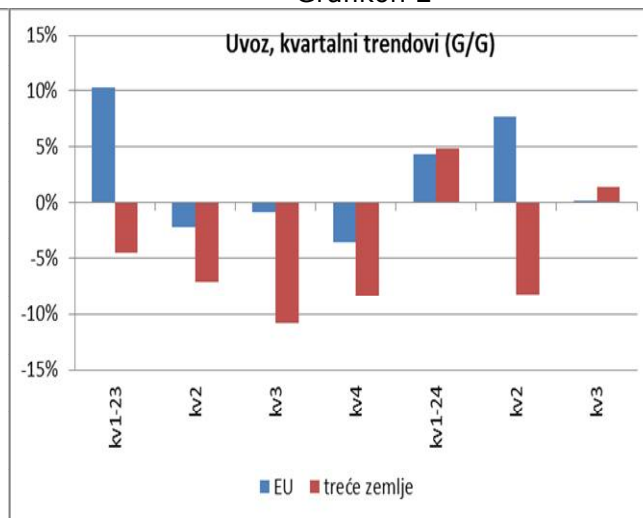
U fokusu...

Prilikom izrade revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2024-2027, koje objavljujemo u ovom Biltenu, a koje su dostavljene fiskalnim vlastima BiH polovicom listopada 2024., na raspolaganju su bili analitički podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni BiH samo za osam mjeseci 2024. Za razliku od mjesečnih analiza, koje ukazuju na snažne oscilacije u uvozu, kvartalne usporedbe, koje su moguće na osnovu najnovijih podataka o uvozu u razdoblju siječanj-rujan 2024., omogućavaju sagledavanje trendova. Za naplatu prihoda od carina relevantan je uvoz roba iz trećih zemalja i dijela roba iz EU koje su ostale pod režimom carina. Primjećuje se usporavanje uvoza iz EU u trećem kvartalu 2024. u apsolutnom iznosu, dok je uvoz iz trećih zemalja bio na razini uvoza u drugom kvartalu (Grafikon 1).

Grafikon 1

Grafikon 2

Međutim, usporedba uvoza sa istim kvartalom prethodne godine (G/G) pokazuje snažno usporavanje uvoza iz EU. Nakon rasta od 7,8% u drugom kvartalu, u trećem kvartalu 2024. rast je iznosio samo 0,2%. S druge strane, evidentan je oporavak uvoza iz trećih zemalja, koji je, nakon pada od 8,3% u drugom kvartalu, porastao za 1,4% u trećem kvartalu 2024. (Grafikon 2).

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2024-2027	2
Lista tabela i grafikona	2
Sažetak	3
I. Osnove i pretpostavke revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza	4
II. Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza 2024-2027 (osnovni scenario)	10
III. Analitika revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza po vrstama	15
1. PDV	15
2. Trošarine i putarina	21
3. Carine	32
IV. Rizici	35
Dodatak: posljednje projekcije međunarodnih institucija	36
Potrošnja derivata nafte u razdoblju I-VI 2024. godine	37
Analiza kretanja prihoda od trošarina na kavu	44

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

REVIDIRANE PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA ZA RAZDOBLJE 2024-2027

LISTA TABELA I GRAFIKONA

Tabele

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, rujan 2024.....	4
Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)	8
Tabela 3. Osnovni scenario revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza (2024-2027), listopad 2024. g.	10
Tabela 4. Osnovni scenario revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a, listopad 2024. g.	10
Tabela 5. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz travnja 2024. godine.....	11
Tabela 6. Projekcije EK, proljeće 2024	36
Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, srpanj 2024	36
Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu, rujan 2024.	36

Grafikoni

Grafikon 1. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2024. godinu.....	5
Grafikon 2. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa	6
Grafikon 3. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006-2023.....	7
Grafikon 4. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2023	8
Grafikon 5. Neizravni porezi po vrstama u potrošnji	9
Grafikon 6. Naplata prihoda od neizravnih poreza u I-IX 2024. godine	12
Grafikon 7. Naplata neizravnih poreza po mjesecima i kvartalima	13
Grafikon 8. Projekcije neizravnih poreza: udio u BDP-u i potrošnji	14
Grafikon 9. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2024.....	15
Grafikon 10. Trendovi u naplati bruto PDV-a u 2024. godini	16
Grafikon 11. PDV na uvoz i domaći PDV, I-IX 2024	16
Grafikon 12. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a.....	17
Grafikon 13. Trendovi u isplati povrata PDV-a i robna razmjena	18
Grafikon 14. Isplata povrata PDV-a u (mil KM i kvartalne usporedbe).....	18
Grafikon 15. Mjesečni i kvartalni trendovi u naplati neto PDV-a	19
Grafikon 16. Neto PDV (naplata i projekcije)	20
Grafikon 17. Mjesečni i kvartalni trendovi u naplati ukupnih trošarina	21
Grafikon 18. Trendovi u naplati trošarina na duhan.....	22
Grafikon 19. Kvartalne stope rasta trošarina na duhan	23
Grafikon 20. Projekcija prihoda od trošarina na duhan, 2024-2027	24
Grafikon 21. Tjedne cijene dizel goriva	25
Grafikon 22. Prihodi od trošarina na derivate nafte i putarine	26
Grafikon 23. Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte	27
Grafikon 24. Trendovi u naplati putarine.....	28
Grafikon 25. Neto trošarine na derivate nafte (naplata i projekcije)	29
Grafikon 26. Neto putarina (naplata i projekcije)	30
Grafikon 27. Trendovi u naplati trošarina na kavu.....	30
Grafikon 28. Trendovi u naplati ostalih kategorija trošarina.....	31
Grafikon 29. Trendovi u naplati carina.....	32
Grafikon 30. Trendovi u naplati uvoza	33
Grafikon 31. Kvartalne promjene u naplati carina	33
Grafikon 32. Neto carine (naplata i projekcije)	34

Sažetak

Projekcije makroekonomskih pokazatelja

Prema podacima Agencije za statistiku BiH za 2023. godinu u Bosni i Hercegovini je zabilježen nominalni rast BDP-a od 11,7% u odnosu na prethodnu godinu. Projekcija Direkcije za ekonomsko planiranje (rujan 2024) za nominalni rast BDP-a u Bosni i Hercegovini u 2024. godini iznosi 5,1%. Prema istoj projekciji očekuje se ekonomski rast od 5,1% u 2025., 5,3% u 2026., te 5,2% u 2027. godini.

Trendovi naplate prihoda od neizravnih poreza 2006-2023

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od neizravnih poreza na JR UNO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2023. godini je ostvaren rast prihoda od neizravnih poreza od 7,8% i rekordna nominalna naplata od 2006. godine u iznosu od 8,43 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2023. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 104,6%.

Trendovi naplate prihoda od neizravnih poreza u razdoblju I-IX 2024

U razdoblju siječanj – rujan 2024. ostvaren je rast bruto naplate prihoda od neizravnih poreza od 8%, dok su isplate povrata bile manje za 92,3 mil KM. Neto efekat naplate neizravnih poreza u razdoblju siječanj - rujan 2024. iznosio je 721,5 mil KM, što predstavlja rast od 11,5%.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza

Projektirana stopa rasta prihoda od neizravnih poreza za 2024. godinu je za 0,5 p.b. niža od devetomjesečne stope rasta i iznosi 11%. Projektirane stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu iznose 3,9%, 4% i 4,1% respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2024. godinu.

Rizici

Postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza. Ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2024-2027 je podložno sljedećim rizicima: svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

I OSNOVE I PRETPOSTAVKE REVIDIRANIH PROJEKCIJA PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA

Projekcije prihoda od neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz rujna 2024. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenario).

1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP

1.1. Projekcije, DEP, rujan 2024

U Tabeli 1. su predstavljene posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, rujan 2024) nominalnog i realnog rasta BDP-a za razdoblje 2024-2027.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, rujan 2024

	Zvanični podaci		Projekcije			
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Nominalni rast	13,6	11,7	5,1	5,1	5,3	5,2
Realni rast	3,7	1,9	2,4	2,8	3,1	3,3

Izvor: DEP, rujan 2024. godine

1.1.1. Ekonomska kretanja u 2023. godini

Prema objavljenim podacima Agencije za statistiku BiH, bruto domaći proizvod prema rashodovnom pristupu procijenjen je u iznosu od 50.932 mil KM za 2023. godinu KM, što predstavlja nominalni rast od 11,7%, te realni rast od 1,9% u odnosu na 2022. godinu.¹ Izdatci za ukupnu krajnju potrošnju iznosili su 43.658 mil KM, predstavljajući nominalni rast od 11,1% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu su izdatci za krajnju potrošnju domaćinstava i NPUSD iznosili 34.111 mil KM (nominalni rast od 10,9% i realni rast od 1,1% u odnosu na prethodnu godinu). Izdatci za krajnju potrošnju vlade iznosili su 9.548 mil KM u 2023. godine (nominalni rast od 12,2% i realni rast 2,1%, u odnosu na prethodnu godinu). Bruto investicije u stalna sredstva su u 2023. iznosile 11.519 mil KM (nominalni rast 14,3% i realni rast 12,1%, u odnosu na 2022. godinu). Izvoz roba i usluga u 2023. u odnosu na 2022. ostvario je nominalni pad u iznosu od 0,5%, dok je kod uvoza roba i usluga zabilježen nominalni pad od 1,6%

1.1.2. Projekcije za razdoblje 2024-2027

U DEP-ovim projekcijama makroekonomskih pokazatelja navodi se da je procjena ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini za 2024. godinu zasnovana na trenutno raspoloživim domaćim i međunarodnim statističkim podacima i njihovim izračunima na osnovu raspoloživih ekonometrijskih modela. Navode da bi usprkos nepovoljnim kretanjima u vanjskom okruženju, domaća tražnja (finalna potrošnja i investicije) trebala predstavljati osnovni stup ostvarenja ekonomskog rasta do konca godine, zahvaljujući očekivanom rastu broja zaposlenih, određenom rastu plaća i mirovina, te rastu novčanih priljeva iz inozemstva i kreditnom rastu u okviru sektora stanovništva. Prema projekcijama DEP-a, u BiH se očekuje bruto domaći proizvod u iznosu od 53.519 mil KM u 2024. godini, što predstavlja nominalni rast od 5,1%, a realni od 2,4%, u odnosu na prethodnu godinu.

Za razdoblje 2025-2027 se ističe da, pored internih dinamika, ekonomska kretanja u vanjskom okruženju, naročito u zemljama EU27, predstavljaju važnu strukturnu odrednicu ekonomskih kretanja u BiH. Posebno ističu da su u proteklom razdoblju svjetsku ekonomiju obilježili veliki

¹ „Bruto domaći proizvod za BiH 2023; Rashodni pristup, prvi rezultati“, Agencija za statistiku BiH, 30.09.2024. godine
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

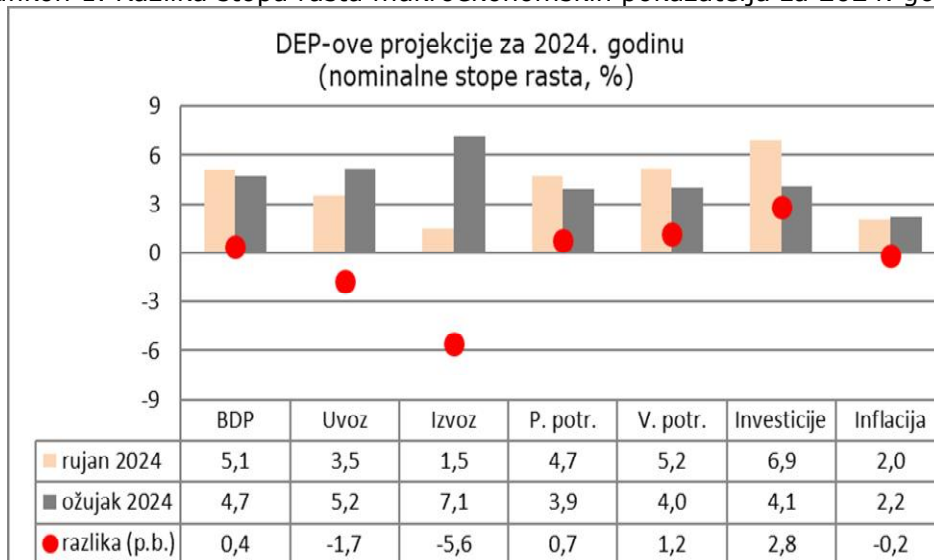
izazovi, kao što su globalna pandemija, sukobi u Ukrajini i dr., a da se negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja manifestiraju kroz trgovinske, financijske i cjenovne šokove u BiH. Osim toga, također navode da, pored eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji predstavljaju i institucionalni kapaciteti zemlje u provedbi strukturalnih reformi. Prema projekcijama DEP-a, u BiH se očekuje realni ekonomski rast od 2,8% u 2025., 3,1% u 2026. te 3,3% u 2027. godini (Tabela 1).

1.2. DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

1.2.1. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2024

Na osnovu Grafikona 1. se mogu usporediti DEP-ove posljednje projekcije (rujan 2024) sa prethodnim (ožujak 2024), a koji se odnose na stope rasta BDP-a za 2024. godinu i njegovih komponenti. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za +0,4 p.b., sa 4,7% na 5,1%. Stope rasta uvoza i izvoza revidirane su naniže (-1,7 p.b. i - 5,6 p.b.). Stope rasta privatne i vladine potrošnje revidirane su naviše, za +0,7 p.b. i +1,2 p.b., respektivno. Stopa rasta investicija revidirana je naviše za +2,8 p.b., dok je stopa inflacije blago revidirana naniže (-0,2 p.b.).

Grafikon 1. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2024. godinu

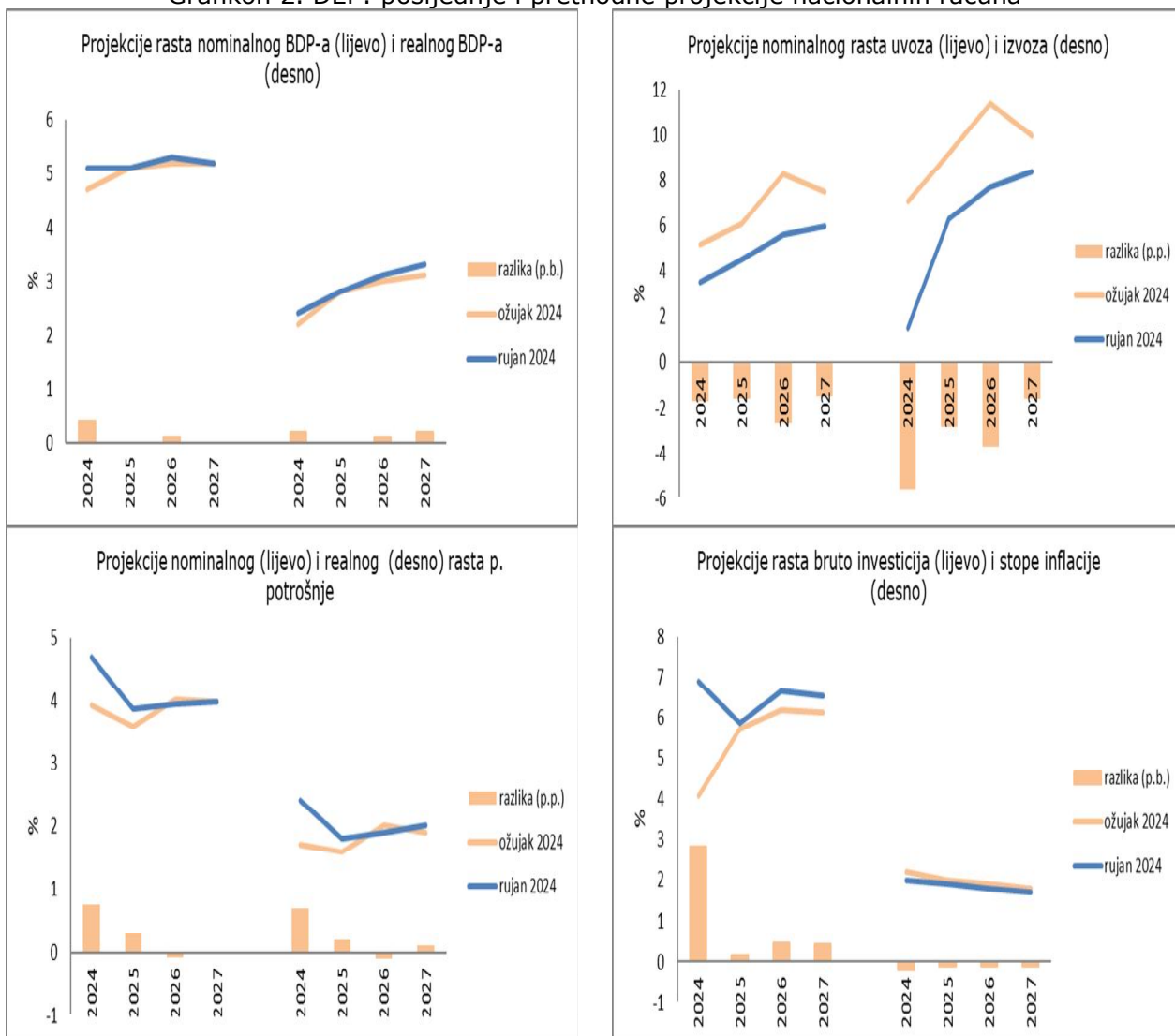
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a iz rujna i ožujka 2024. godine

1.2.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2025-2027

U odnosu na prethodne, ožujске projekcije, DEP-ove projekcije stopa rasta iz rujna 2024. godine nisu značajno revidirane kada se radi o stopama rasta BDP-a za razdoblje 2025-2027, kako nominalnim, tako i realnim. Što se tiče nominalnih stopa rasta BDP-a, jedino je izvršena blaga korekcija za 2026. godinu (+0,1 p.b.), dok je kod realnih stopa rasta BDP-a izvršena blaga korekcija naviše, i to: +0,1 p.b. za 2026. i +0,2 p.b. za 2027. godinu (Grafikon 2, gore, lijevo).

Projekcije nominalnog rasta uvoza i izvoza su, sa druge strane, značajnije revidirane, i to naniže (vid. Grafikon 2, gore, desno). Projekcije nominalnog rasta privatne potrošnje (grafikon 2, dolje, lijevo) nisu značajno revidirane (+0,3 p.b. za 2025 i -0,1 p.b. za 2026 godinu), kao ni projekcije rasta bruto investicija (Grafikon 2, dolje, desno; korekcija +0,2 p.b., + 0,5 p.b. i +0,4 p.b. za 2025., 2026. i 2027. godini, respektivno).

Grafikon 2. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz ožujka 2024 i rujna 2024.

2. Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja

Obveze i sustav plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodanu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika trošarina regulirana je Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)². Politika trošarina na duhan u 2024. godini utvrđena je Zakonom o trošarinama i Odlukom³ Upravnog odbora UNO. Budući da je zakonski plafon ukupne trošarine na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini, okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁴ Zakonom⁵ o carinskoj

² Napominjemo da su se izmjene Zakona o trošarinama („Službeni glasnik BiH” br. 50/22) počele primjenjivati od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje je usvojio Upravni odbor UNO.

³ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2024. godinu (Službeni glasnik BiH br. 87/23).

⁴ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o trošarinama u BiH „Službeni glasnik BiH” br. 49/14).

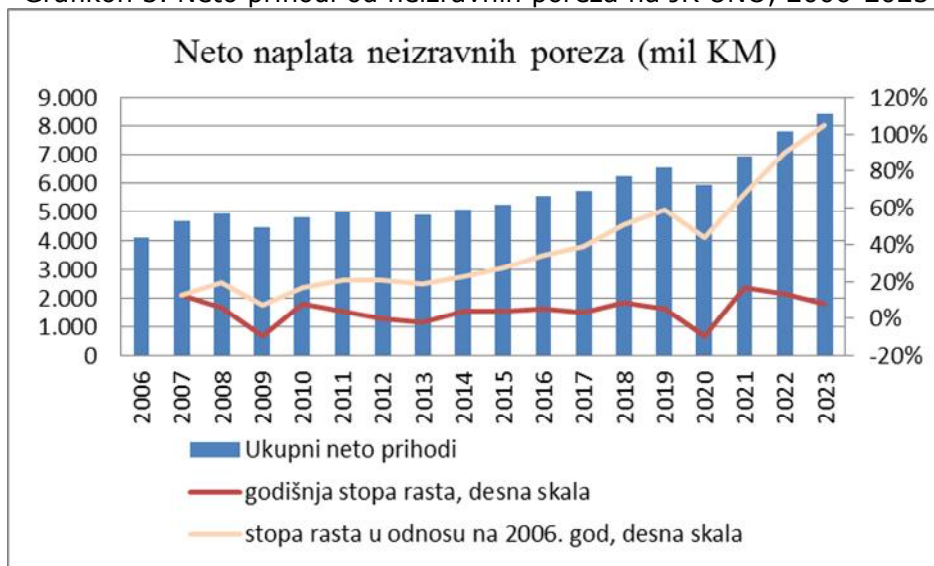
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

3. Trendovi naplate neizravnih poreza (2006-2023)

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od neizravnih poreza na JR UNO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2023. godini je ostvaren godišnji rast prihoda od neizravnih poreza od 7,8% i rekordna nominalna naplata od uvođenja PDV-a u iznosu od 8,43 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2023. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 104,6%.

Grafikon 3. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006-2023

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od uvođenja PDV-a (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. i 2023. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U 2023. godini je iznosio 16,6%, ponavljajući svoju minimalnu vrijednost iz 2009. godine. Dinamika neizravnih poreza u BDP-u ovisila je o brojnim faktorima: kretanju poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanju potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utječu na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,2%, što je maksimum od uvođenja PDV-a. U 2022. godini iznosio je 19,9%, a procjenjuje se da je iznosio 19,3% u 2023. godini.

⁵ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjuje se od 01.08.2022. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, sa izuzetkom članka 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)

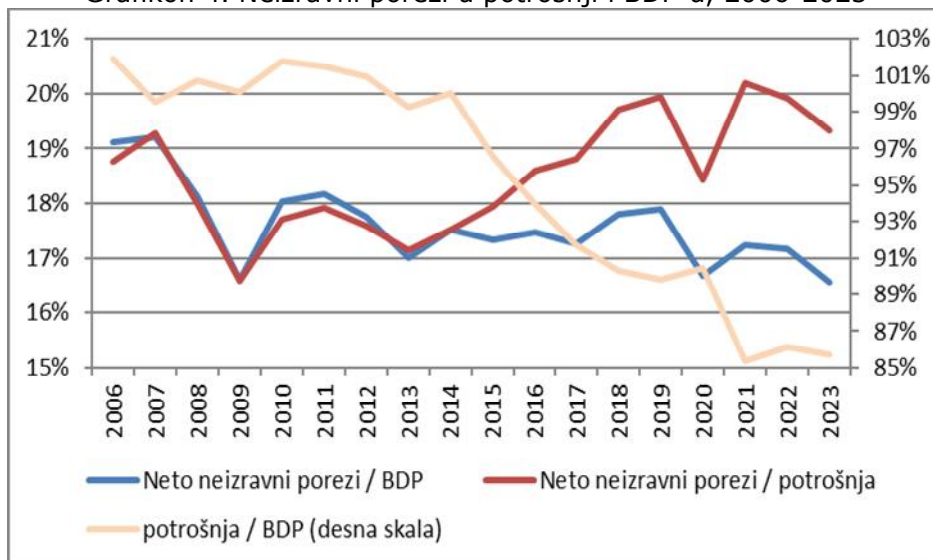
%	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Neizravni porezi/ BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,2	17,2	16,6
Neizravni porezi/ potrošnja	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9	19,3

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UNO i BHAS⁶

U Grafikonu 4. je udio neizravnih poreza u BDP-u BiH u razdoblju 2006-2023 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize⁷ na proizvod: (1) udjela prihoda od neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Na osnovu Grafikona 4. se može zaključiti da je udio neizravnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakoj razini sve do 2015.g, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na razini oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (sa izuzetkom blagog rasta u 2020. i 2022. godini), a u 2023. godini on je iznosio 85,7%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela neizravnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

Udio neizravnih poreza u BDP-u je u 2023. godini opao za 0,61 p.b. u odnosu na razinu iz prethodne godine i iznosio je 16,6%. Analizirano prema komponentama iz jednadžbe OECD, pad neizravnih poreza u BDP u 2023. godini kumulativni je rezultat godišnjeg pada udjela neizravnih poreza u potrošnji za 0,6 p.b., te pada udjela potrošnje u BDP-u za 0,44 p.b.

Grafikon 4. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2023

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

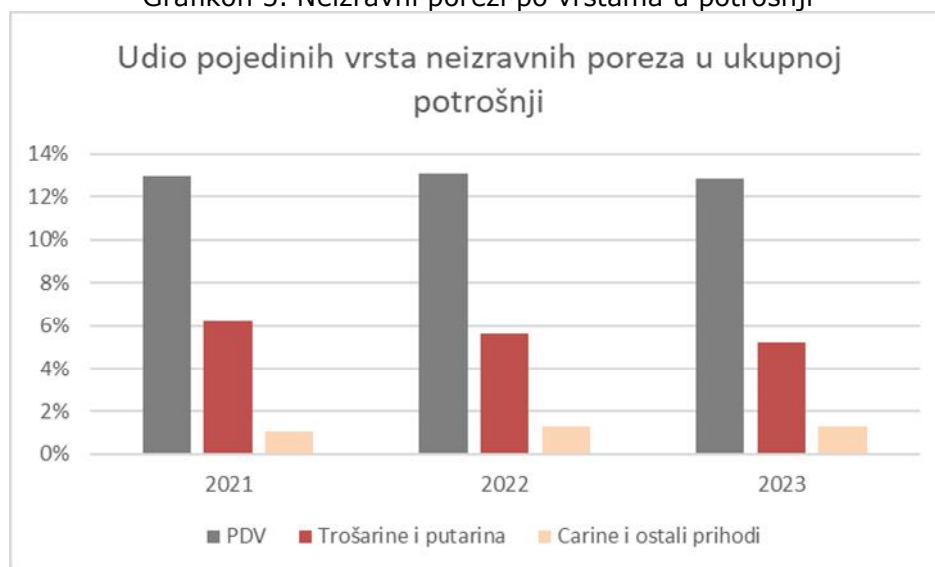
Promatrano po vrstama prihoda, pad udjela neizravnih poreza u potrošnji u posljednje dvije godine uglavnom je rezultat pada udjela trošarina u potrošnji, što je razumljivo, s obzirom da se radi o specifičnim porezima koji se naplaćuju na količine proizvoda (sa izuzetkom dijela trošarina na duhan koji se naplaćuje *ad valorem*), dok je osnovica za usporedbu (ukupna potrošnja) bila pod utjecajem rasta cijena. U odnosu na 2021. godinu, kada je udio naplaćenih neizravnih poreza

⁶Agencija za statistiku BiH: Bruto domaći proizvod za BiH 2023 rashodni pristup - prvi rezultati; 30.09.2024. godine (za podatke 2019-2023); Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodnom pristupu 2022, objavljen 29.12.2023. godine (za podatke 2015-2018); Bruto domaći proizvod - izvanredno saopćenje od 19.07.2021. godine (za podatke do 2014).

⁷Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", OECD Taxation Working Papers.

u potrošnji bio najviši, udio prihoda od PDV-a u potrošnji je opao za 0,13 p.b., udio trošarina i putarine (zajedno) za 0,99 p.b., dok je udio ostalih prihoda (carine i dr.) za porastao za 0,25 p.b. (vid . Grafikon 5).

Grafikon 5. Neizravni porezi po vrstama u potrošnji

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

II REVIDIRANE PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA 2024-2027 (osnovni scenario)

1. Tabelarni prikaz revidiranih projekcija prihoda (2024-2027)

Tabela 3. Osnovni scenario revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza (2024-2027), listopad 2024. g.

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM						Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija					2024	2025	2026	2027
		2023	2024	2025	2026					
PDV	5.586,6	6.204,1	6.444,3	6.698,0	6.964,0		11,1%	3,9%	3,9%	4,0%
Trošarine	1.604,0	1.807,5	1.886,3	1.969,4	2.057,3		12,7%	4,4%	4,4%	4,5%
Carine	506,7	574,9	600,8	634,4	672,5		13,5%	4,5%	5,6%	6,0%
Putarina	677,7	729,5	749,9	773,2	798,7		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
Ostalo	59,5	49,7	51,7	51,7	51,7		-16,5%	4,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	8.434,5	9.365,8	9.733,0	10.126,7	10.544,2		11,0%	3,9%	4,0%	4,1%
Namjenska putarina *)	-423,5	-455,9	-468,7	-483,2	-499,2		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
Sredstva za raspodjelu	8.011,0	8.909,8	9.264,3	9.643,5	10.045,0		11,2%	4,0%	4,1%	4,2%

Napomena:

Kako bi se osigurala usporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od neizravnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UNO o naplati po vrstama prihoda.

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjena u cijelosti za izgradnju autocesta, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autocesta (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih cesta (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UNO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.), te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sustavu UNO), netirane sa ostalim povratima koji nisu izravno vezani za vrste prihoda.

Tabela 4. Osnovni scenario revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a, listopad 2024. g.

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2023	2024	2025	2026	2027
PDV	11,0%	11,6%	11,5%	11,3%	11,2%
Trošarine	3,1%	3,4%	3,4%	3,3%	3,3%
Carine	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Putarina	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	16,6%	17,5%	17,3%	17,1%	16,9%
Namjenska putarina	-0,8%	-0,9%	-0,8%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	15,7%	16,6%	16,5%	16,3%	16,1%

Izvor podataka za BDP: BHAS, Bruto domaći proizvod za BiH 2023 rashodni pristup - prvi rezultati; 30.09.2024. godine; DEP, Makroekonomske projekcije, rujan 2024

2. OMA, revizija projekcija prihoda od neizravnih poreza

2.1. Razlike projekcija za 2024. godinu u odnosu na projekcije iz travnja 2024.

U odnosu na prethodne projekcije Odjeljenja (travanj 2024. godine), projekcije prihoda neizravnih poreza za 2024. godinu uvećane su za 113,5 mil KM, dok je projektirana stopa njihovog rasta uvećana za 1,3 p.b. Najviša korekcija odnosi se na neto prihode od PDV-a (+57,2 mil KM), a onda na carine (+32,6 mil KM) i trošarine (+25,2 mil KM). Manje korekcije naviše izvršene su na projekcijama prihoda od putarine (+3,7 mil KM), a naniže na projekcijama ostalih prihoda (-5,2 mil KM). Projekcije prihoda od PDV-a i trošarina uvećane su zbog boljih trendova naplate nego što je to bilo projektirano u travnju, što je sukladno sa blagom revizijom naviše projekcija potrošnje i BDP-a (vid. dio 1.2.1. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2024). Sa druge strane, projekcije prihoda od carina su također revidirane naviše usprkos smanjenju projektirane stope rasta uvoza od strane DEP-a u odnosu na njihove prethodne projekcije. To se može objasniti posljednjim trendovima puno višeg rasta prihoda od carina u odnosu na ostvarene stope rasta uvoza, nego što je to bilo pretpostavljeno u travnju.

2.2. Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2025-2027 u odnosu na listopadske projekcije

Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2025-2027 u odnosu na projekcije iz travnja 2024. godine predstavljene su u Tabeli 5. U odnosu na prethodne projekcije, projekcije prihoda za 2025., 2026. i 2027. godinu revidirane su za +143,2 mil KM, +141,1 mil KM i +152,0 mil KM, respektivno.

Tabela 5. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz travnja 2024. godine

Vrsta prihoda (neto)	2025	2026	2027
PDV	77,4	75,4	77,3
Trošarine	39,8	53,0	68,9
Carine	25,4	11,3	2,6
Putarina	3,8	4,6	6,3
Ostalo	-3,2	-3,2	-3,2
UKUPNO	143,2	141,1	152,0

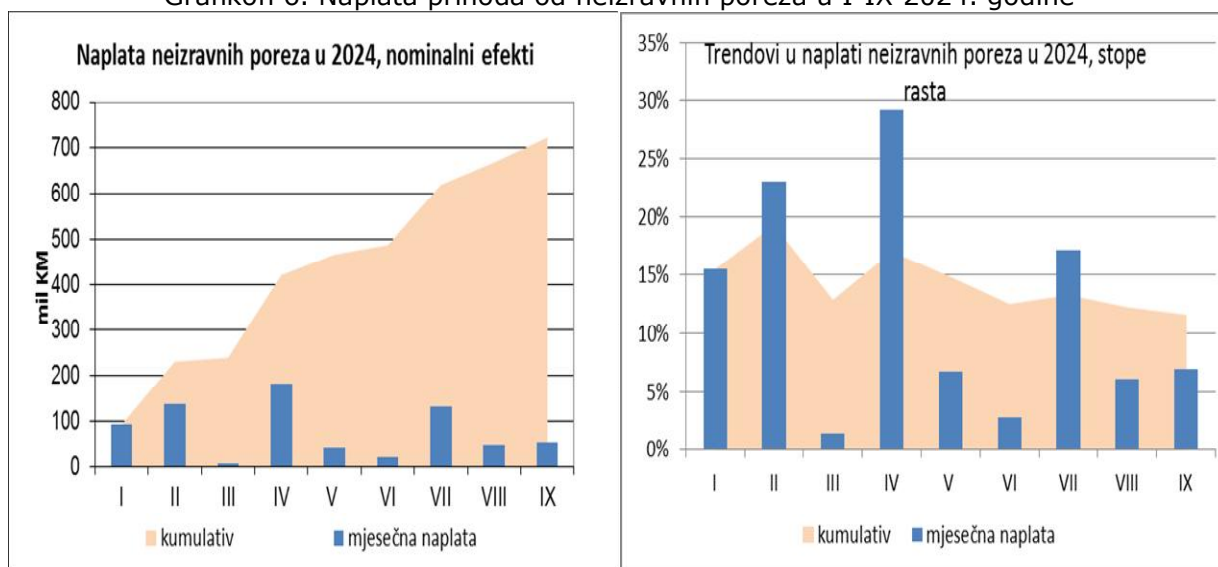
U odnosu na prethodne, ožujске projekcije, DEP-ove projekcije stopa rasta iz rujna 2024. godine za razdoblje 2025-2027 nisu značajno revidirane kada se radi o stopama rasta BDP-a, potrošnje i investicija. Projekcije rasta uvoza i izvoza su, sa druge strane, značajnije revidirane, i to naniže (vid. dio 1.2.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2025-2027). Možemo zaključiti da je revizija projekcija PDV-a i trošarina prvenstveno rezultat uvećanja statističke osnovice (projekcije za 2024. godinu) i blage revizije naviše projekcije rasta privatne potrošnje za 2025. godinu. Projekcije prihoda od carina su također revidirane naviše kroz cijelo razdoblje 2025-2027, ali sa opadajućim iznosima. Revizija je kumulativni rezultat rasta statističke osnovice (projekcije za 2024. godinu) i revizije naniže projekcija rasta uvoza.

3. Projekcija ukupnih prihoda od neizravnih poreza

3.1. Projekcije za 2024

Prema preliminarnom izvještaju UNO je u rujnu 2024.g. na JR naplatila 990 mil KM bruto prihoda od neizravnih poreza, što je bilo 57,2 mil KM više nego u istom mjesecu 2023. Isplate povrata su bile veće za 3,3 mil KM, tako da je neto naplata u konačnici bila veća za 53,9 mil KM, odnosno za 7%. Rast naplate u rujnu je povećao kumulativni suficit akumuliran u prethodnih osam mjeseci. Tako je u razdoblju siječanj – rujan 2024. ostvaren rast bruto naplate od 8%, dok su isplate povrata bile manje za 92,3 mil KM. U konačnici neto efekat naplate neizravnih poreza u razdoblju siječanj - rujan 2024. iznosio je 721,5 mil KM (Grafikon 6, lijevo, "kumulativ"), što je predstavljalo rast od 11,5% (Grafikon 6, desno, "kumulativ").

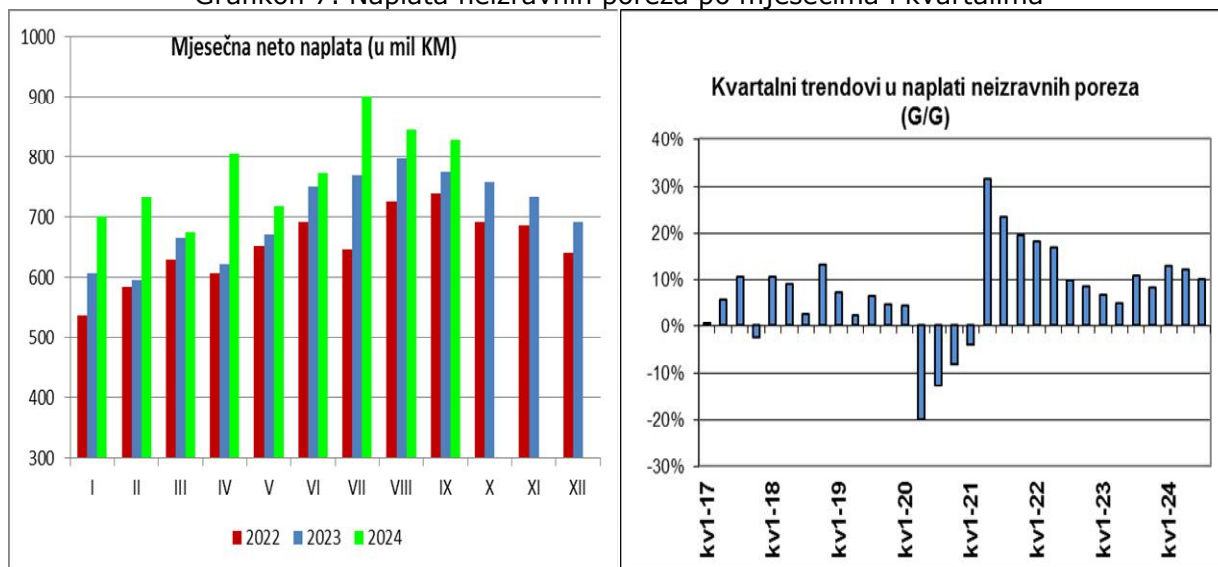
Grafikon 6. Naplata prihoda od neizravnih poreza u I-IX 2024. godine

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Analiza gotovinskog toka naplate za devet mjeseci 2024. ukazuje na nekoliko zaključaka. Prvi zaključak odnosi se na nagli pad kumulativne stope rasta, koja je za devet mjeseci manja za 1,7 p.b. u odnosu na stopu rasta za sedam mjeseci (Grafikon 6, desno). Iako je u rujnu nastavljen trend pozitivnog rasta u naplati neizravnih poreza primjećuje se usporavanje rasta kumulativnih efekata u smislu iznosa dodatnih neto prihoda (Grafikon 6, lijevo). Drugo, u svim mjesecima do sada su ostvarene pozitivne stope rasta prihoda, što je velikim dijelom posljedica smanjenih isplata povrata. Treće, primjetne su snažne mjesečne osilacije naplate neizravnih poreza. Mjesečne stope rasta su oscilirale u velikom rasponu od 27,9 p.b. Najniža stopa rasta od 1,4% je ostvarena u ožujku 2024., a najviša od 29,2% u travnju. Visoke stope rasta u prva četiri mjeseca 2024. dijelom su posljedica tzv. efekta baze. Naime, u prvih pet mjeseci 2023. je bila zabilježena značajno niža naplata prihoda od neizravnih poreza, kao posljedica visokih isplata povrata PDV-a i prelaska na novi režim plaćanja trošarina na duhanske prerađevine. Niža statistička osnovica rezultira višim mjesečnim stopama rasta u prvom dijelu 2024. U narednim mjesecima zabilježen je značajan oporavak naplate prihoda od neizravnih poreza, pogotovo u srpnju, kada je ostvarena rekordna neto naplata neizravnih poreza, premašujući po prvi put od osnutka UNO granicu od 900 mil KM (Grafikon 7, lijevo).

Grafikon 7. Naplata neizravnih poreza po mjesecima i kvartalima

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Efekat baze se odražava i na kvartalne trendove. Pozitivni kvartalni rast prihoda od neizravnih poreza u kontinuitetu traje od 2021., kada je nastupio oporavak nakon pada prihoda prouzročenog pandemijom korona virusa (Grafikon 7, desno). Međutim, rat u Ukrajini i energetska kriza su doveli do smanjenja stopa rasta. Iako je porast cijena hrane, sirovina i ostalih roba rezultirao povećanom naplatom prihoda od *ad valorem* poreza (PDV, carine), pad potrošnje energenata je doveo do pada prihoda od trošarina i putarine, što je značajno umanjilo rast ukupne naplate neizravnih poreza. Iako su cijene na svjetskom tržištu energenata i ostalih robnih berzi stabilizirane u prvom polugodištu 2023. je ostvaren niži rast prihoda od neizravnih poreza zbog rasta isplata povrata PDV-a i gubitka prihoda od trošarina na duhanske prerađevine nakon prelaska na novi režim plaćanja. Uspostava nove sheme naplate trošarina na duhanske prerađevine u drugom dijelu 2023., te značajno usporavanje isplata povrata PDV-a rezultirali su višim stopama rasta u trećem i četvrtom kvartalu 2023. Efekat niže baze iz prvog polugodišta 2023. imao je za posljedicu više stope rasta u prvom i drugom kvartalu 2024., kada su ostvarene stope u visini od 12,8% i 12,2%. Očekivano usporavanje naplate prihoda u drugom dijelu 2024., s obzirom na višu bazu iz 2023., donijelo je stopu rasta od 10% u trećem kvartalu 2024. (Grafikon 7, desno).

Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 5,1% u 2024. godini, te rast privatne potrošnje od 4,7%. Projektirana stopa inflacije iznosi 2%⁸. Imajući u vidu da stopa rasta prihoda u prva tri kvartala 2024. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za usporedbu, projektirana stopa rasta prihoda od neizravnih poreza za 2024. godinu je blago niža od devetomjesečne stope rasta prihoda i iznosi 11%.

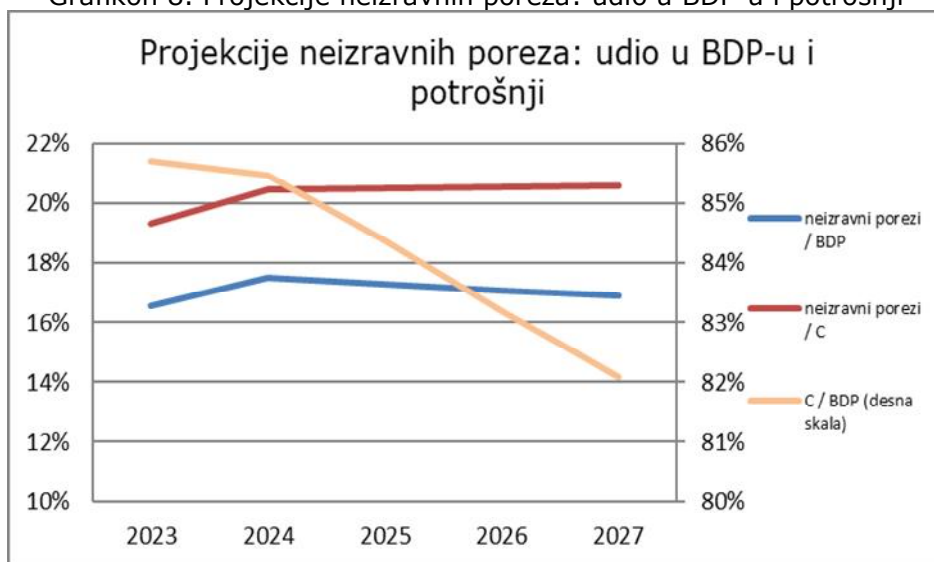
3.2. Projekcija za razdoblje 2025-2027

Projektirane stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu iznose 3,9%, 4% i 4,1% respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2024. godinu.

⁸ Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena, DEP, rujan 2024

Za razliku od projektiranog pada neizravnih poreza u BDP-a u razdoblju 2024-2027 (Tabela 4, Grafikon 8), projektirani udio prihoda od neizravnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom razdoblju sasvim blago raste od 20,5% u 2024. do 20,6% u 2027. godini. Pad projektiranog udjela neizravnih poreza u BDP-u u razdoblju 2024-2027 kumulativni je rezultat blagog rasta neizravnih poreza u potrošnji te pada projektiranog udjela potrošnje u BDP-u (Grafikon 8).

Grafikon 8. Projekcije neizravnih poreza: udio u BDP-u i potrošnji

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

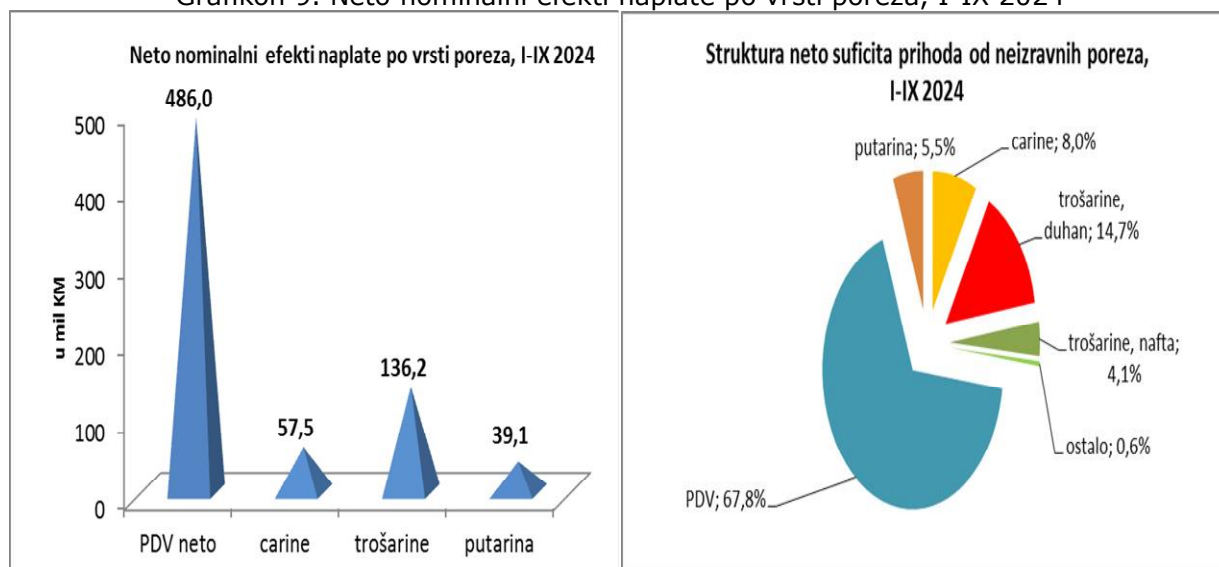
Okvir 1: Projekcije prihoda od neizravnih poreza

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	8.434,5	9.365,8	9.733,0	10.126,7	10.544,2
Projekcije, % rasta		11,0%	3,9%	4,0%	4,1%
Projekcije, % BDP	16,6%	17,5%	17,3%	17,1%	16,9%

III ANALITIKA REVIDIRANIH PROJEKCIJA PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA PO VRSTAMA

Promatrano po vrstama prihoda najveći rast prihoda u razdoblju siječanj - rujan 2024. je zabilježen kod prihoda od carina, te PDV-a i trošarina. S druge strane, najveći suficit u apsolutnom iznosu za devet mjeseci 2024. u odnosu na isto razdoblje 2023. ostvaren je u naplati PDV-a u visini od 486 mil KM, te trošarina od 136,2 mil KM (Grafikon 9, lijevo). Prihodi od PDV-a dominiraju u strukturi neto suficita za devet mjeseci 2024. sa udjelom od 67,8%. Neto suficitu od 721 mil KM značajno su doprinijeli i prihodi od trošarina na duhanske prerađevine, koji imaju udio od 14,7% (Grafikon 9, desno).

Grafikon 9. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2024

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Budući da je prilikom izrade preliminarne izvještaja ostalo neusklađeno cca 35,7 mil KM prihoda nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sustavu UNO može se očekivati manji rast efekata, na prvom mjestu, prihoda od PDV-a.

1. PDV

1.1. Projekcije prihoda od PDV-a za 2024

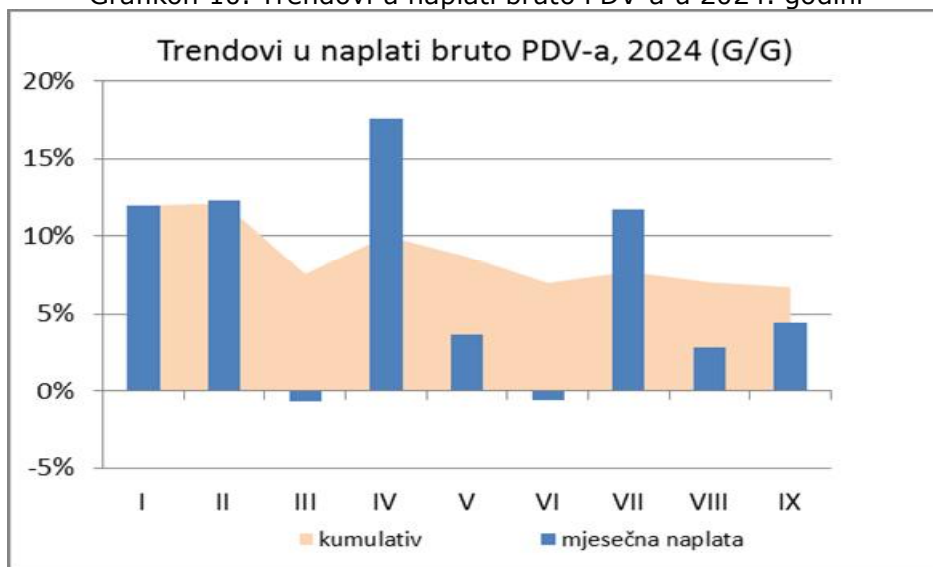
Bruto PDV-e

Nakon usporavanja stopa rasta koncem 2023., početkom 2024. ponovno su ostvarene visoke stope rasta bruto naplate PDV-a, oko 12% (Grafikon 10, „mjesečna naplata“). Međutim, od ožujka su zabilježene snažne oscilacije mjesečne bruto naplate, od negativnog rasta ostvarenog u ožujku i lipnju, do visokih stopa rasta u travnju i srpnju. U kolovozu i rujnu je stopa rasta iznosila samo 2,9% i 4,5%, respektivno. Snažne oscilacije u naplati tijekom godine imale su za posljedicu kontinuirani silazni trend kumulativne stope rasta, koja je, sa visokih stopa početkom godine, u rujnu pala na 6,7% (Grafikon 10, „kumulativ“).

Analiza strukture bruto PDV-a tijekom 2024. ukazuje na zaključak da je naplata PDV-a na uvoz bila podložna snažnim oscilacijama (Grafikon 11, lijevo), dok je naplata domaćeg PDV-a u kontinuitetu bilježila pozitivne trendove rasta (Grafikon 11, desno), sa stopama iznad projekcija potrošnje. Raspon oscilacije stope rasta PDV-a na uvoz je bio od -3,4% u ožujku do +20,4% u

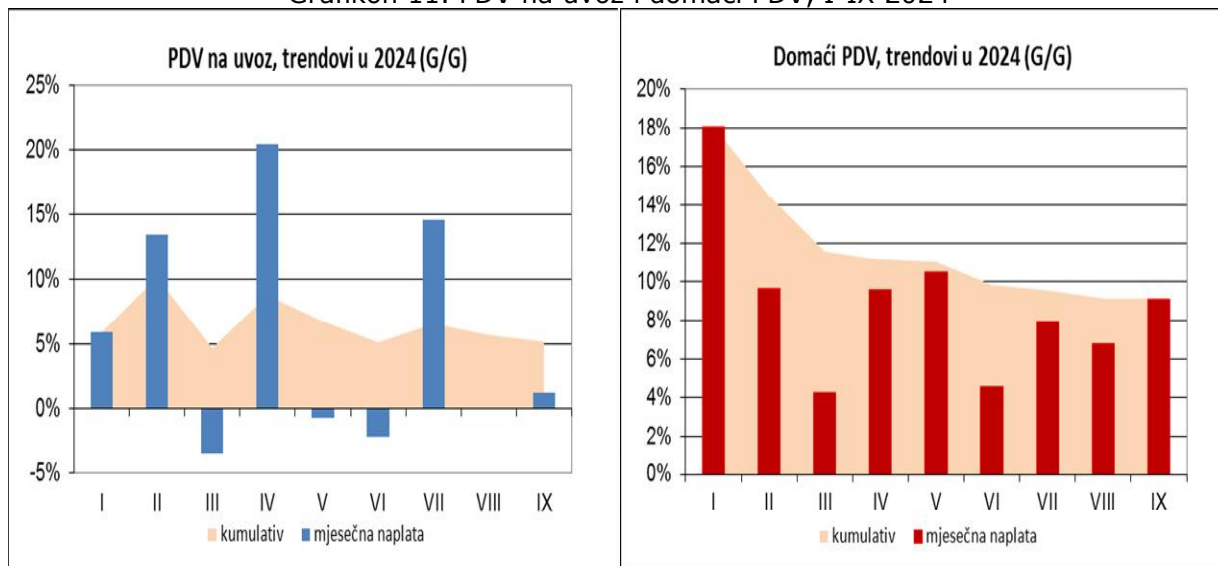
travnju. U kolovozu je naplata bila na razini naplate u istom mjesecu 2023., a u rujnu je ostvaren rast od samo 1,2%. Osciliranje mjesečne stope rasta PDV-a na uvoz u prvom dijelu godine je dovelo do oscilacija kumulativne stope rasta, no, smirivanje u posljednjih nekoliko mjeseci je donijelo i stabilizaciju kumulativne stope rasta PDV-a na uvoz na razini 5-6% (Grafikon 11, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 10. Trendovi u naplati bruto PDV-a u 2024. godini

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Grafikon 11. PDV na uvoz i domaći PDV, I-IX 2024

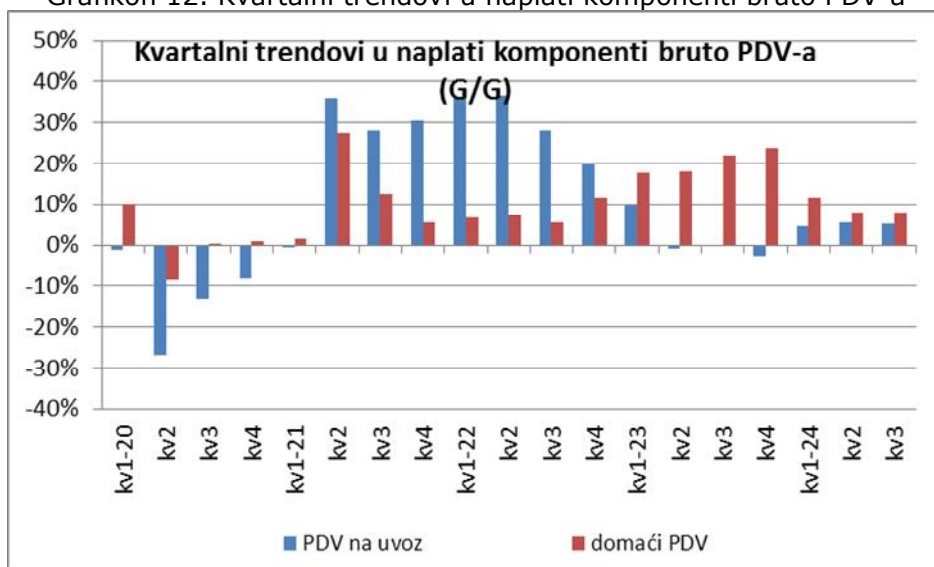

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

I u naplati domaćeg PDV-a zabilježene su snažne mjesečne oscilacije, no, mjesečne stope su bile konstantno u pozitivnoj zoni rasta (Grafikon 11, desno). Raspon oscilacija se kretao od 4,4% do 18,1% u prvim mjesecima godine, da bi od travnja stope rasta oscilirale u znatno užem rasponu. Zbog takvih trendova kumulativna stopa rasta je, nakon početnih visokih stopa, tijekom narednih mjeseci kontinuirano bila u padu, da bi se u posljednja četiri mjeseca zadržala na razini od 9% (Grafikon 11, desno, „kumulativ“).

Mjesečne oscilacije naplate PDV-a na uvoz nisu se značajnije odrazile na kvartalne stope rasta. U prvom kvartalu 2024. ostvarena je stopa rasta od 4,7%, u drugom 5,5%, a u trećem 5,3% (Grafikon 12, „PDV na uvoz“). S druge strane, usporavanje stopa rasta domaćeg PDV-a i silazni trend u posljednjih pet mjeseci je imao za posljedicu silazni trend kvartalnih stopa rasta. Tako je u prvom kvartalu ostvaren rast od 11,6%, u drugom 8%, a u trećem 7,9% (Grafikon 12, „domaći PDV“).

Grafikon 12. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

S obzirom da je u rujnu evidentirano cca 35,7 mil KM neusklađenih prihoda, može se očekivati i veći rast domaćeg PDV-a, imajući u vidu da se veći dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a.

Povrati PDV-a

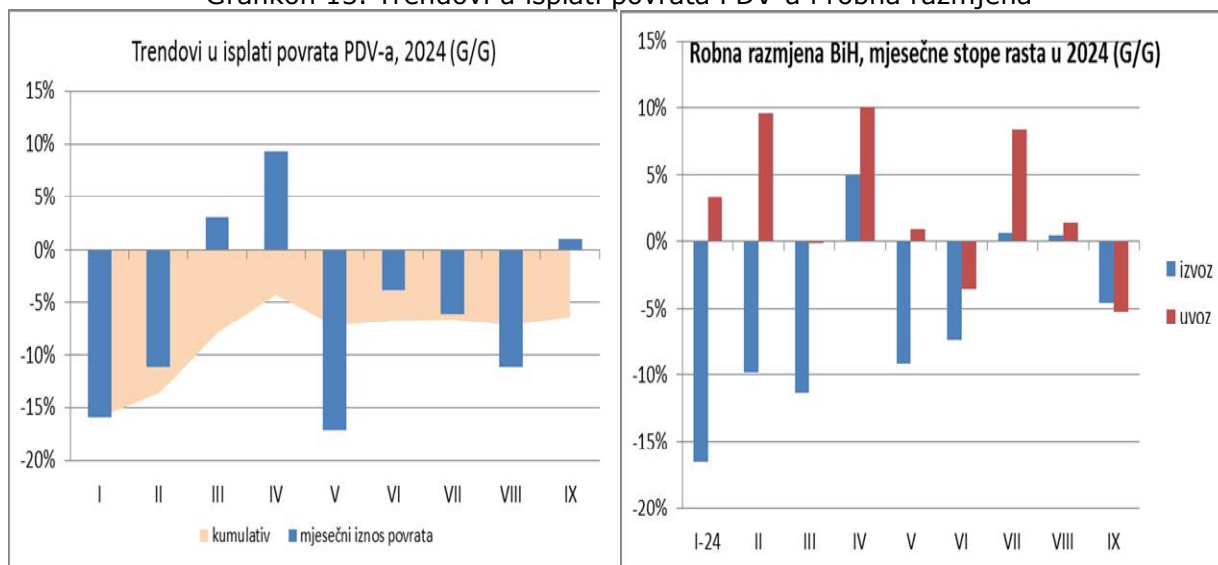
U prvom polugodištu isplate povrata su snažno oscilirale, dok u nastavku godine dominira trend smanjenih isplata (Grafikon 13, lijevo). U većem dijelu godine isplate povrata PDV-a su bile znatno manje od isplata u istom razdoblju 2023., u svibnju manje čak za 17% u odnosu na isti mjesec 2023. U posljednja četiri mjeseca je nastavljen trend negativnih mjesečnih stopa rasta isplata povrata, sa trendom sve većeg smanjenja isplata, osim u rujnu. Međutim, rast povrata u rujnu nije posljedica povećanih isplata obveznicima, već značajnih isplata povrata po osnovu međunarodnih projekata. Kontinuirani trendovi su doprinijeli stabilnom negativnom rastu koji oscilira u uskom rasponu između -6% i -7% (Grafikon 13, lijevo, „kumulativ“).

Radi se o nastavku pozitivnih trendova u pogledu isplata povrata koji traju od svibnja 2023. Smanjene isplate povrata su povezane sa padom uvoza i, pogotovo, sa padom izvoza BiH. U razdoblju siječanj - rujan 2024. izvoz je pao za 6%, dok je uvoz bio veći za 2,6%⁹ (Grafikon 13, desno). Trendovi u isplatama povrata koncem 2023. i početkom 2024. povezani su i sa dešavanjima u velikim kompanijama.¹⁰

⁹ Izvor: preliminarni podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH.

¹⁰ Kompanija Arcelor Mittal je obustavila proizvodnju od studenog 2023. do siječnja 2024. zbog nepovoljnih uvjeta na svjetskom tržištu u pogledu cijena čelika. Radi se o kompaniji koja ima udio od 3,4% u godišnjim povratima PDV-a. Obustava rada Arcelor Mittala, kao velikog izvoznika, imala je za posljedicu manje isplaćene povrate PDV-a početkom 2024. S druge strane, u ožujku su isplate povrata PDV-a bile povećane za 2,9%, kao posljedica jednokratne isplate povrata PDV-a po osnovu obustave investicija u TE Tuzla. Radi se o čak 18,4% ukupno isplaćenih povrata PDV-a u ožujku 2024.

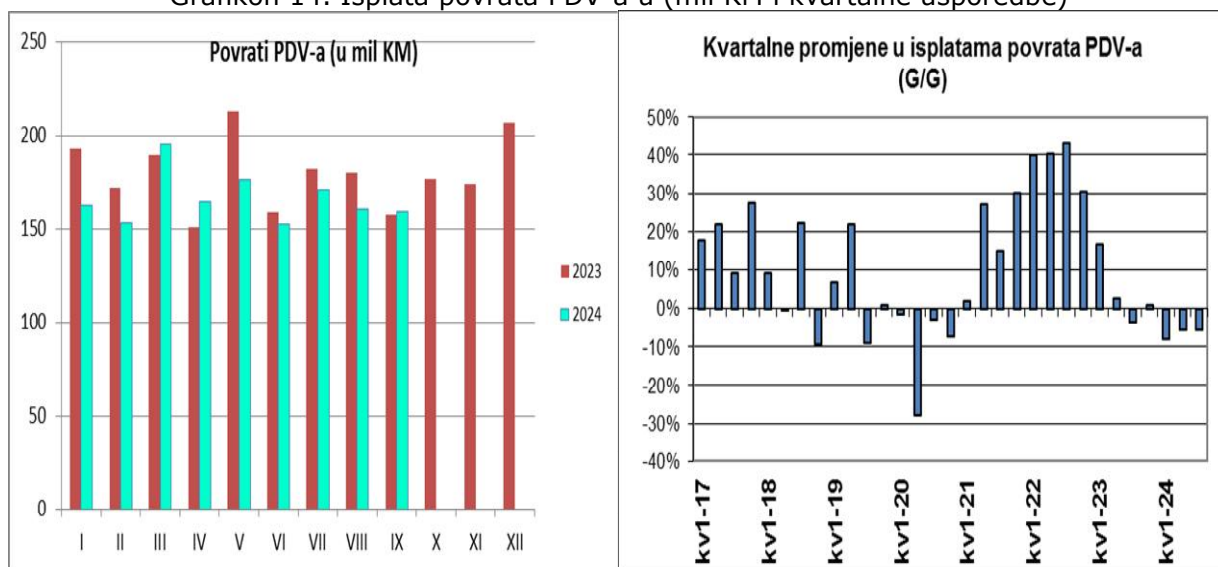
Grafikon 13. Trendovi u isplati povrata PDV-a i robna razmjena

Izvor: Agencija za statistiku BiH za razdoblje siječanj – kolovoz 2024. i Uprava za neizravno oporezivanje za rujan 2024.; izračun i prikaz OMA

Jedan od faktora koji su utjecali na oscilacije stope rasta povrata PDV-a je i efekat baze. Analize trendova u naplati PDV-a u 2023. su pokazala dva razdoblja sa suprotnim trendovima (Grafikon 14, lijevo). U razdoblju siječanj - svibanj 2023. dominirale su visoke isplate povrata, što je imalo za posljedicu veći pad povrata PDV-a u istom razdoblju 2024.

Grafikon 14. Isplata povrata PDV-a u (mil KM i kvartalne usporedbe)

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Smanjene isplate povrata PDV-a u prvom polugodištu 2024. odrazile su se i na kvartalne trendove. U prvom kvartalu 2024. zabilježen je pad povrata PDV-a od 8%, što je najveći pad još od vremena pandemije u 2020. godini, u drugom kvartalu 5,5%, a u trećem od 5,7% (Grafikon 14, desno).

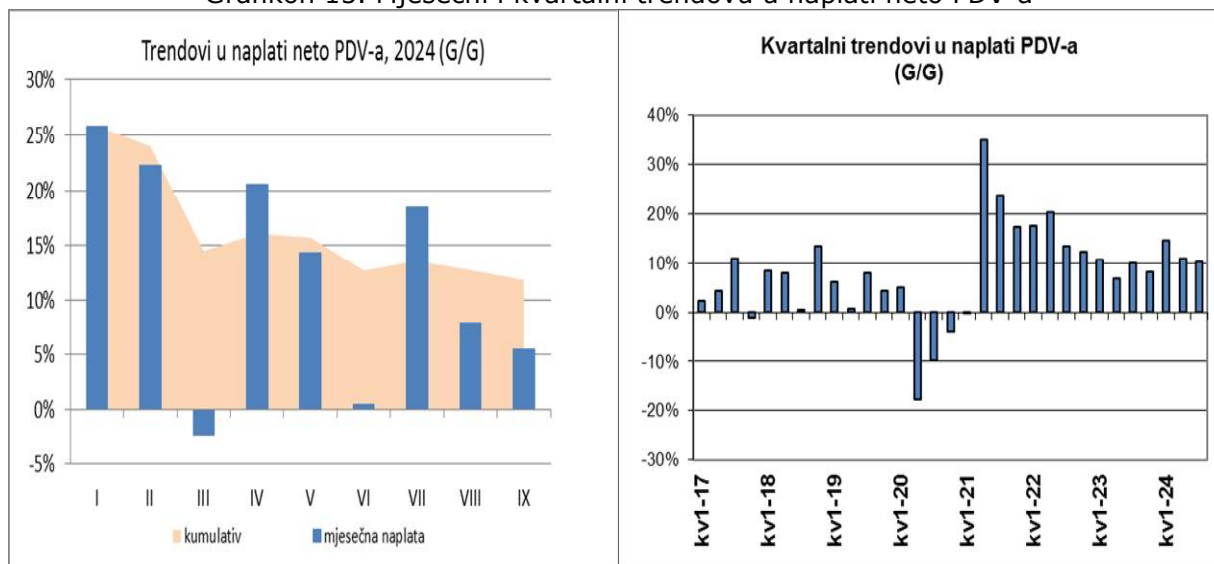
U pogledu strukture isplata povrata za devet mjeseci 2024. obveznicima je isplaćeno 87,2 mil KM povrata PDV-a manje nego u istom razdoblju 2023., dok su isplate povrata međunarodnim projektima bile manje za 14,3 mil KM.

Zbog naglog usporavanja isplata udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV za devet mjeseci 2024. je manji za 4,5 p.b. u odnosu na udio u istom razdoblju 2023.

Neto PDV-e

Oscilacije bruto naplate PDV-a i isplata povrata imale su još snažniji odraz na kretanje mjesečnih stopa neto PDV-a (Grafikon 15, lijevo). Raspon stopa se kretao između -2,3% i +25,8%. Podudaranje rasta bruto naplate i pada povrata PDV-a u pet mjeseci je proizvelo kumulativni pozitivni efekat u vidu ekstremno visokih stopa naplate neto PDV-a. Međutim, nulta stopa rasta u lipnju, te skromnije stope rasta u kolovozu i rujnu su doprinijele silaznom trendu kumulativne stope rasta, koja za devet mjeseci iznosi 11,8% (Grafikon 15, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 15. Mjesečni i kvartalni trendovi u naplati neto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje stope rasta neto PDV-a najbolje se ogleda u kvartalnim trendovima. Na razini prvog kvartala 2024. ostvaren je rast od 14,5%, najviše od drugog kvartala 2022., no, u drugom kvartalu rast je iznosio 11%, a u trećem kvartalu 10,3% (Grafikon 15, desno). Nakon usklađivanja neusklađenih prihoda može se očekivati i nešto viša stopa rasta, jer se veći dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a. I dalje se radi o vrlo visokim stopama rasta, imajući u vidu projekcije potrošnje, ali i dominantan značaj prihoda od PDV-a u strukturi prihoda od neizravnih poreza.

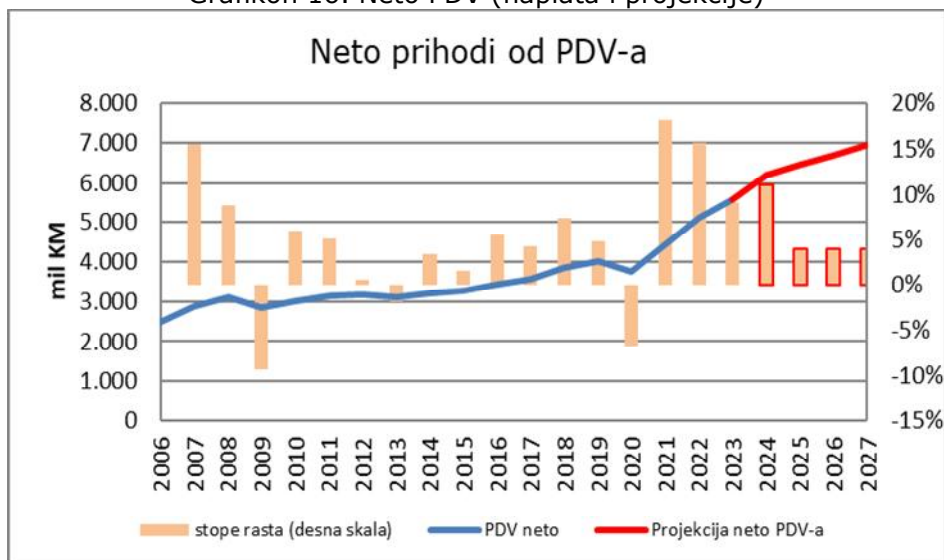
Projektirani iznos neto prihoda od PDV-a u 2024. godini iznosi 6.204.1 mil KM, što je za 11,1% više od ostvarenja u 2023. godini (Grafikon 16). Projekcija je zasnovana na historijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje godine sa specifičnostima), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

1.2. Projekcije prihoda od PDV-a za razdoblje 2025-2027

Prihodi od PDV-a predstavljaju najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta ukupnih prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2025-2027¹¹. Prihodi od PDV-a u navedenom razdoblju projektirani su u skladu sa dugoročnim trendovima naplate, historijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

Analiza trendova naplate ukazuje na dugogodišnji rast prihoda od PDV-a. U godini uvođenja PDV-a (2006) naplaćeno je 2.483,8 mil KM neto prihoda od PDV-a. U svim narednim godinama, izuzev 2009. i 2020. godine¹², zabilježen je rast ovih prihoda. Visoke stope rasta bile su posebno izražene u godini nakon uvođenja PDV-a (2007), te u godinama koje su uslijedile nakon godine izbijanja pandemije virusa korona (2021 i 2022). Konačno, u 2023. godini je naplaćeno za 3.102,8 milion KM više neto prihoda od PDV-a nego u 2006. godini, što predstavlja rast od visokih 124,9%. Nakon projektirane stope rasta od 11,1% u 2024. godini, u narednim godinama planirane su stabilne stope rasta u skladu sa projektiranim stopama rasta potrošnje (Grafikon 16 i Okvir 2).

Grafikon 16. Neto PDV (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Okvir 2: Projekcije prihoda od PDV-a

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	5.586,6	6.204,1	6.444,3	6.698,0	6.964,0
Projekcije, % rasta		11,1%	3,9%	3,9%	4,0%
Projekcije, % BDP	11,0%	11,6%	11,5%	11,3%	11,2%

¹¹ Preko 66% apsolutnog rasta prihoda u svim godinama odnosi se na prihode od PDV-a.

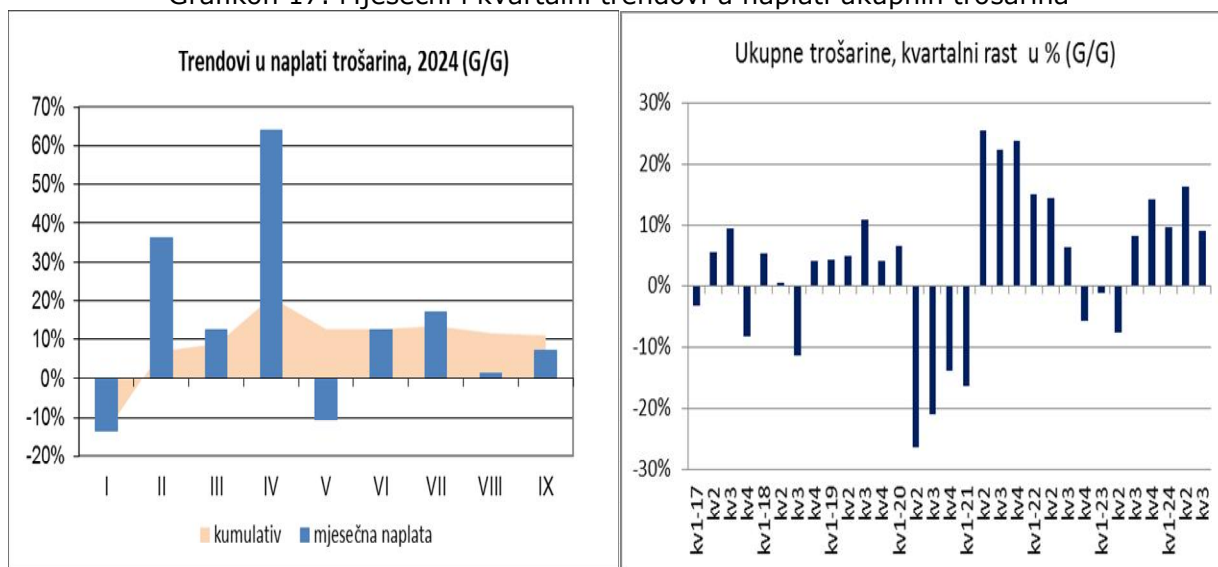
¹² Godine u kojima su bili izraženi efekti globalne finansijske krize (2009) i pojave pandemije virusa korona (2020)

2. Trošarine i putarina

2.1. Ukupne trošarine

Početak godine je obilježen lošijom naplatom prihoda od trošarina, no oporavak je nastupio već u veljači, dok je u travnju zabilježen enorman rast naplate trošarina od čak 63,7%¹³. Oscilacije su nastavljene i u naredna četiri mjeseca, ali u blažem obliku. Kumulativna stopa rasta je rasla do travnja, no, pad naplate trošarina u svibnju, te niže stope rasta u narednim mjesecima su je stabilizirale u uskom rasponu od 12% do 14% (Grafikon 17, lijevo. „kumulativ“).

Grafikon 17. Mjesečni i kvartalni trendovi u naplati ukupnih trošarina

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Može se zaključiti da se nastavlja trend pozitivnih stopa rasta iz drugog polugodišta 2023., s tim da se mjesečne oscilacije u naplati trošarina odražavaju i na kvartalne trendove. U zadnjih pet kvartala naizmjenično se smjenjuju visoke i umjerene stope rasta (Grafikon 17, desno). U trećem i četvrtom kvartalu 2023. ostvarene su stope rasta od 8,2% i 14,4%, dok su u prvom, drugom i trećem kvartalu 2024. ostvarene stope rasta prihoda od trošarina od 9,8%, 16,3% i 9%, respektivno (Grafikon 17, desno).

Okvir 3: Projekcije prihoda od trošarina

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	1.604,0	1.807,5	1.886,3	1.969,4	2.057,3
Projekcije, % rasta		12,7%	4,4%	4,4%	4,5%
Projekcije, % BDP	3,1%	3,4%	3,4%	3,3%	3,3%

¹³ Radi se o bruto naplati, budući da je početkom 2024., jednako kao i koncem 2023., bilo značajnih povrata trošarina u vezi sa prelaskom na novi režim plaćanja trošarina na duhanske prerađevine. S obzirom da se radi o nestandardnim povratima, koji nemaju regularan gotovinski tok, u analizi se koriste podaci o bruto naplati ukupnih trošarina i bruto naplati trošarina na duhanske prerađevine.

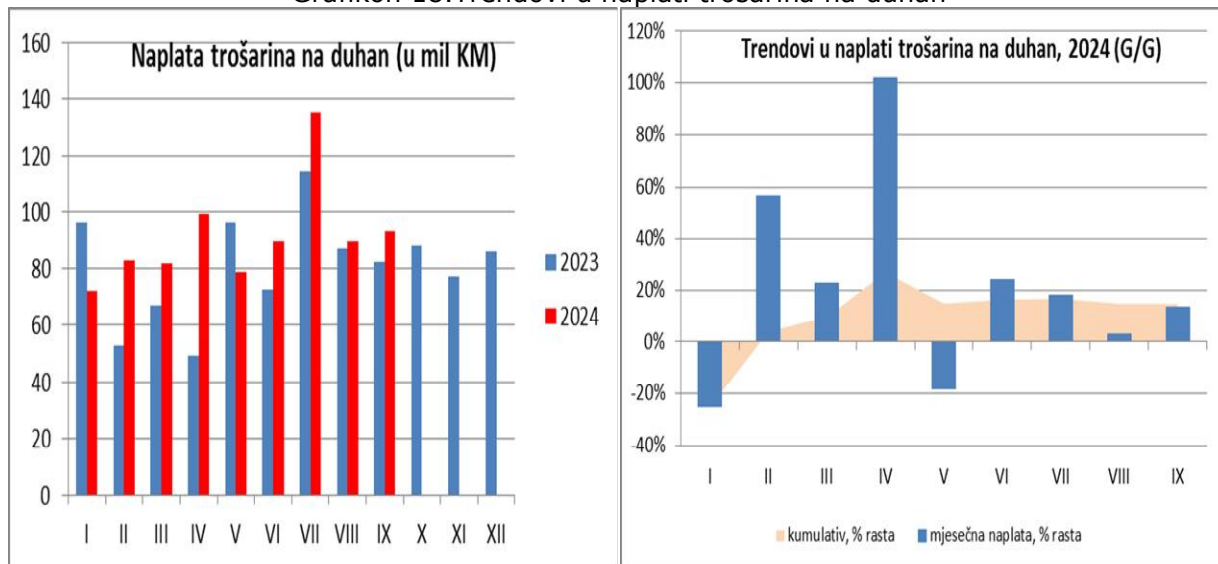
2.2. Trošarine na duhanske prerađevine

Projekcije trošarina na duhanske proizvode za 2024

Naplata prihoda od trošarina na duhanske prerađevine je u porastu, u pogledu naplaćenih iznosa, no, i dalje sa snažnim mjesečnim oscilacijama. Oscilacije u naplati trošarina na duhanske prerađevine su uobičajene, s obzirom da naplata ovisi o prodajnim politikama dvije multinacionalne duhanske korporacije. Međutim, u 2024. oscilacije u naplati trošarine su dodatno zaoštrene zbog primjene novog režima plaćanja trošarina koji je promijenio shemu plaćanja trošarina¹⁴. U prvim nekoliko mjeseci 2023. (Grafikon 18, „2023“), zbog promjene režima plaćanja je ostvaren gubitak prihoda od trošarina, umanjujući bazu za usporedbu naplate trošarina na duhanske prerađevine u 2024. i, posljedično, dovodeći do viših stopa rasta u 2024. Raspon mjesečnih stopa rasta prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u prvim pet mjeseci je iznosio čak 127 p.b., od -25,1% u siječnju do +101,8% u travnju 2024. (Grafikon 18, desno). Može se zaključiti da su velike oscilacije mjesečnih stopa rasta u prva četiri mjeseca 2024. u većoj mjeri posljedica efekta baze a manje naplate trošarina u apsolutnom iznosu. Za razliku od turbulentnih kretanja u većem dijelu godine u kolovozu je stopa rasta prihoda od trošarina na duhanske prerađevine iznosila skromnih 2,9%, a u rujnu nakon ponovnog oporavka naplate 13,6% (Grafikon 18, desno).

Na razini devet mjeseci ostvaren je rast naplate prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 14,6% (Grafikon 18, desno, „kumulativ“). Na prvi pogled bi se moglo zaključiti da se radi o vrlo visokom rastu, koji ima za rezultat i visok suficit prihoda zbog visoke osnovice. Međutim, potrebno je imati u vidu da je 2023. zbog novog režima plaćanja trošarina izgubljen najmanje jedan mjesec naplate. Dodavanjem izgubljenih prihoda na osnovicu iz 2023. kumulativna stopa rasta naplate trošarina za devet mjeseci iznosi svega 3,1%. Isto tako, na prodaju cigareta i na naplatu trošarina negativno su utjecala povećanja maloprodajnih cijena cigareta u dva navrata u razdoblju siječanj – rujna 2024¹⁵.

Grafikon 18. Trendovi u naplati trošarina na duhan

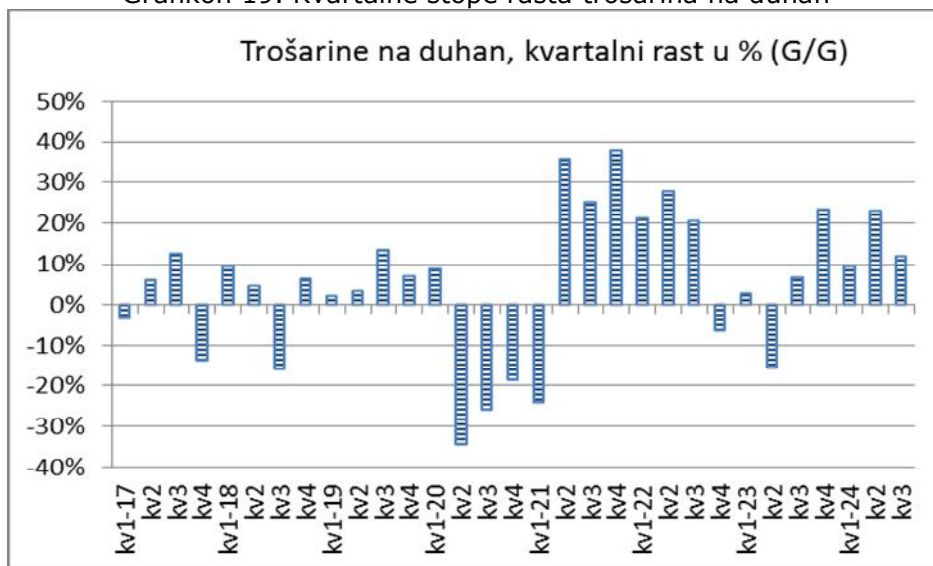
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

¹⁴ Izmjene Zakona o trošarinama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/2023).

¹⁵ Prvo povećanje maloprodajnih cijena jednog dijela brendova cigareta bilo je 19.2.2024., a ostalih brendova 1.3.2024. Drugo povećanje maloprodajnih cijena jednog dijela brendova cigareta bilo je 1.7.2024., a ostalih brendova 15.7.2024.

Kvartalni trendovi su pozitivni i stabilni, sa visokim stopama rasta. U prvom kvartalu je ostvaren rast od 9,6%, u drugom čak 23%, a u trećem 12,1% (Grafikon 19). Treba imati u vidu da su stope rasta trošarina na duhanske prerađevine u prvom i drugom kvartalu dijelom više zbog efekta baze i gubitka prihoda zbog promjene režima plaćanja u prvim mjesecima 2023.

Grafikon 19. Kvartalne stope rasta trošarina na duhan

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usljed promjene načina plaćanja trošarina na duhanske prerađevine u 2023. godini je stvoren vremenski vakuum u naplati trošarina, što je imalo za posljedicu gubitak prihoda od trošarina najmanje u visini jedne prosječne mjesečne naplate. Druga posljedica je strukturalni prekid u seriji podataka o naplaćenim trošarinama. Od 2023. podaci o preuzetim trošarinskim markicama više nisu u potpunosti u korelaciji sa naplatom prihoda, jer je pomjeranjem obveze plaćanja trošarina sa momenta preuzimanja trošarinskih markica na moment uvoza nastala diskrepanca između obračunate trošarine na preuzete količine trošarinskih markica i naplaćene trošarine. Iz navedenih razloga, osnovno polazište za projekcije prihoda od trošarina na duhanske prerađevine za 2024. jesu tekući trendovi naplate trošarina na duhanske prerađevine u razdoblju siječanj – rujan 2024., koje karakteriziraju velike oscilacije. Podaci o preuzetim trošarinskim markicama za cigarete i duhan koji će se uvesti u narednom razdoblju ukazuju na rast količina i vrijednosti cigareta i ostalih duhanskih prerađevina, što je pozitivno iz ugla buduće naplate. Imajući u vidu efekat niže osnovice iz 2023., pod pretpostavkom da će se u četvrtom kvartalu nastaviti pozitivni trendovi iz prethodnih mjeseci, u 2024. godini se očekuje rast prihoda trošarina na duhanske prerađevine od 13,7%. Visoka projektirana stopa rasta je posljedica efekta niske baze iz 2023. godine.¹⁶

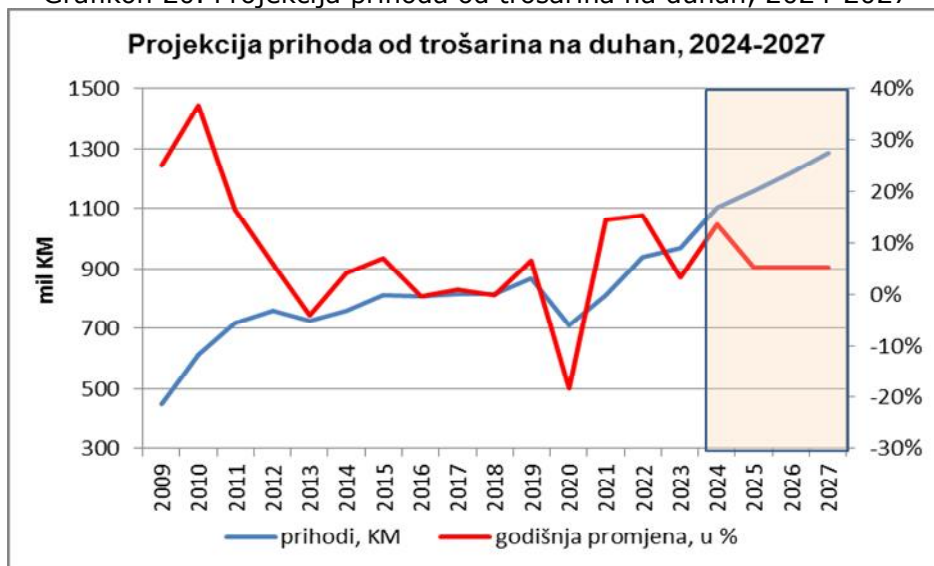
Projekcije trošarina na duhanske proizvode za razdoblje 2025-2027

Važan faktor ostvarenja projekcija naplate trošarina jeste nepromijenjena trošarinska politika i kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. U naredne tri godine očekuje se stabiliziranje političke situacije u svijetu i stabilizacija robnih berzi i cijena na svjetskom tržištu, oporavak i rast ekonomije, dohotka i potrošnje u skladu sa makroekonomskim projekcijama. Isto tako, očekuje se da će se stabilizirati dinamika uvoza cigareta i plaćanja trošarina po novom režimu. Rast tržišta duhanskih prerađevina bi trebao pratiti makroekonomske projekcije BDP-a i

¹⁶ Uključivanjem izgubljenih prihoda od trošarina u baznu 2023. godinu projektirana stopa rasta prihoda od trošarina na duhanske prerađevine bi iznosila 5%.

potrošnje, što bi, uz rast prosječne ponderirane cijene cigareta u skladu sa projekcijama inflacije, trebalo dovesti do daljeg rasta vrijednosti prometa cigareta i oporezovanih količina cigareta. Pod navedenim pretpostavkama u 2025., 2026., i 2027. može se očekivati rast prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 5,2%, 5,4% i 5,3% (Grafikon 20).

Grafikon 20. Projekcija prihoda od trošarina na duhan, 2024-2027

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

2.3. Trošarine na derivate nafte i putarina

Projekcije trošarina na derivate nafte ne mogu se odvojiti od projekcija prihoda od putarine, zbog osnovice na koju se obračunavaju, a koju čine derivati nafte. Postoje određene razlike u ostvarenim stopama rasta ove dvije vrste prihoda u proteklom razdoblju, koje su posebno bile izražene u 2023. godini, a one potječu od: 1. različitog obuhvata derivata u osnovicama za obračun trošarina i putarine¹⁷; 2. oslobađanja plaćanja putarine za rudnike, željeznice i termoelektrane (primjenjivano do 2023. godine, vid. fusnotu br. 17); 3. diferenciranih stopa trošarina na derivate i 4. promjena u strukturi osnovice za trošarine u proteklom razdoblju (prekompozicija strukture osnovice u korist dizel goriva koje je oporezovano po nižoj stopi trošarine u odnosu na benzin).

Iako je potrošnja derivata nafte cjenovno neelastična, snažne turbulencije cijena u proteklom razdoblju su zajedno sa kretanjima relevantnih makroekonomskih indikatora odredile potrošnju derivata nafte na tržištu BiH, a time i prikupljene prihode po osnovu trošarina, putarine i pripadajućeg PDV-a, koji imaju značajan udio u ukupnim prihodima od neizravnih poreza. Faktori koji određuju cijene derivata na tržištu BiH su prvenstveno cijene sirove nafte, trgovačke marže te visine poreznih stopa. Cijene sirove nafte¹⁸ su bile relativno stabilne u 2019. godini, a kretale su se u rangu od 59,0 do 71,3 dolara po barelu. U razdoblju od 2019-2022 godine su zabilježile ogromne fluktuacije, isprva kao rezultat efekata pandemije koronavirusa, a poslije zbog rata u Ukrajini. U travnju 2020. godine cijene sirove nafte su pale na svega 18,4 dolara po barelu, što je najniža vrijednost nakon 1999. godine. Nakon toga je nastupio trend rasta, da bi u lipnju 2022.

¹⁷ Osnovica za obračun putarine razlikuje se od osnovice za trošarine na derivate nafte iz razloga što ista ne obuhvata potrošnju kerozina i lož ulja, a uključuje potrošnju tečnog naftnog plina, te zbog postojanja olakšica, u vidu oslobađanja plaćanja putarine, za rudnike, termoelektrane i željeznice. Međutim, rješenjem Vijeća za državnu pomoć BiH („Službeni glasnik BiH” 49/23 i „Službeni glasnik BiH” 63/23), oslobađanje plaćanja je suspendirano u 2023. godini, osim za željeznice.

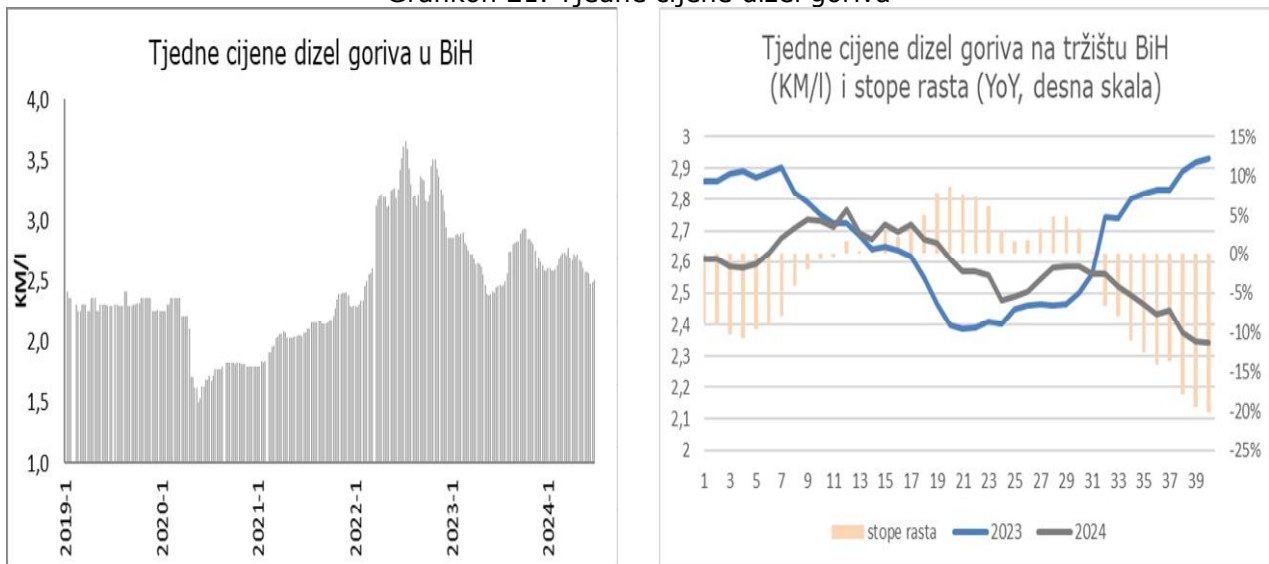
¹⁸ Podaci Američke uprave za energetske informacije, www.eia.gov

bila zabilježena maksimalna cijena u promatranom razdoblju u iznosu od visokih 122,7 dolara po barelu. Od srpnja 2022. godine ponovo je nastupio trend pada cijena sirove nafte, a na koncu 2022. godine su iznosile 80,9 dolara po barelu. U odnosu na prethodno razdoblje, u 2023. godini su cijene bile relativno stabilne, a kretale su se u rangu 80,1 do 93,7 dolara po barelu. U prvih devet mjeseci 2024. godine su varirale između 74 (rujan) i 89,9 dolara po barelu (travanj).

Prosječne tjedne cijene dizel goriva na tržištu BiH, derivata koji ima najviši ponder u ukupnoj potrošnji derivata nafte, također su imale ogromne turbulencije u prethodnom razdoblju. Cijene su bile izrazito niske u 2020, te izrazito visoke u 2022. godini. Nakon zabilježenog maksimuma u tjednu na sredini srpnja 2022. godine od 3,7 KM/l, uslijedio je trend pada tjednih cijena dizel goriva sve do sredine svibnja 2023. godine kada su iznosile 2,4 KM/l. Nakon toga uslijedio je razdoblje u kojem nije bilo tako velikih turbulencija. Do konca analiziranog razdoblja (rujan 2024) prosječne tjedne cijene dizel goriva su se kretale u rangu 2,3-2,9 KM/l. Maksimumi prosječnih tjednih cijena dizel goriva su zabilježeni u tjednu na početku listopada 2023. godine (2,9 KM/l), te u sredini ožujka 2024 (2,8 KM/l). Nakon mjeseca ožujka 2024. cijene su uglavnom padale sve do konca rujna 2024. kada su iznosile 2,3 KM/l.

Ako usporedimo tjedne cijene dizel goriva u 2024. sa cijenama iz istog tjedna prethodne godine može se zaključiti da su one padale do 11. tjedna 2024. godine (sredina ožujka). Prelazak stopa rasta tjednih cijena dizel goriva u pozitivnu zonu, odnosno „iznad X ose” Grafikona 21 (desno), nastupio je od 12. tjedna 2024. godine. Zanimljivo je da je u tom tjednu zabilježen maksimum tjednih cijena u 2024. godini, te da je nakon toga nastupio trend pada cijena u 2024. godini, ali je prelazak u pozitivnu zonu rasta u odnosu na prethodnu godinu rezultat trenda pada cijena koji je bio aktuelan u istom razdoblju u 2023. godini. Tjedne stope rasta su se zadržale u pozitivnoj zoni do 31. tjedna (konac srpnja), kada su bile jednake u 2024. u odnosu na 2023. godinu. Nakon toga su, kao rezultat pada cijena u 2024. godini i snažnog rasta u istom razdoblju prethodne godine, uslijedile negativne stope rasta tjednih cijena, i to sve veće stope pada, koja je u posljednjoj tjednu rujna iznosila visokih -20% (Grafikon 21, desno).

Grafikon 21. Tjedne cijene dizel goriva

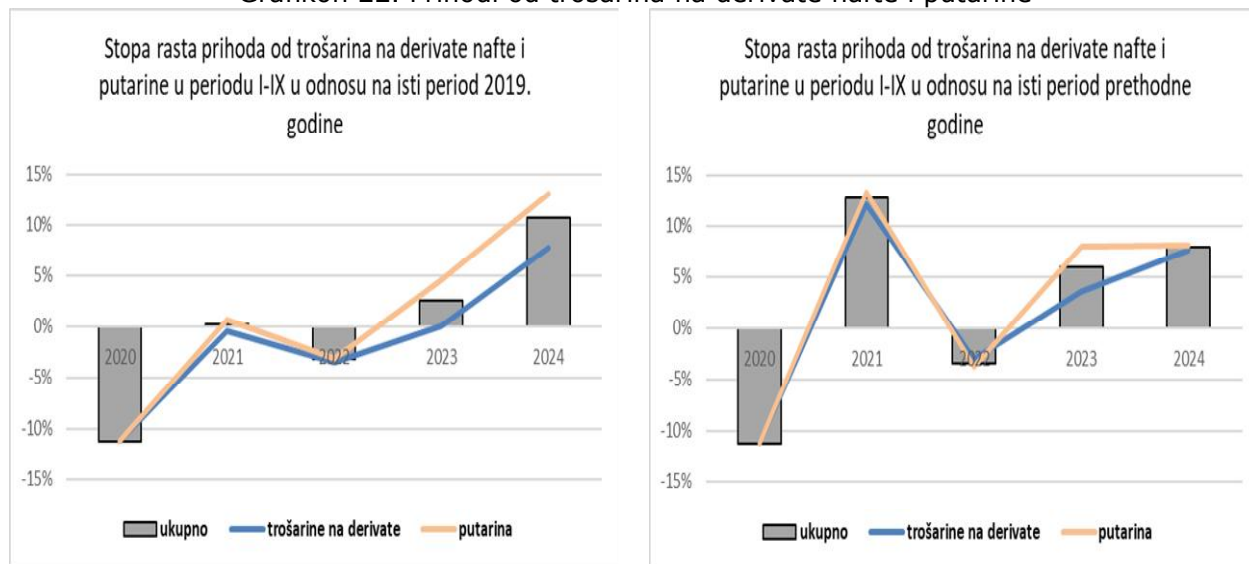
Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka U.S. Energy Information Administration, www.eia.gov

Projekcije trošarina na derivate nafte i putarine za 2024

U prvih devet mjeseci 2024. godine, potrošnja ukupnih derivata nafte¹⁹ je porasla za 7,7% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, pri čemu je potrošnja dizel goriva porasla za 8,6%, a potrošnja benzina za 7,7%. U odnosu na isto razdoblje 2019. godine, u I-IX 2024. godine potrošnja ukupnih derivata nafte bila je viša za 7,9%. Pri tome je potrošnja dizel porasla za 13,4%, a potrošnja benzina opala za 3,7%.

Ukupni prihodi od trošarina na derivate nafte i putarine u razdoblju I-IX 2024. godine premašili su prikupljeni iznos iz odgovarajućeg razdoblja prethodne godine za 10,7%, pri čemu su prihodi od trošarina porasli za 7,7% a od putarine za 13,1% (Grafikon 22, lijevo). Sa druge strane, ukupni prihodi od trošarina i putarine u I-IX 2024. godini porasli su za 7,9% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, pri čemu su prihodi od trošarina porasli za 7,6%, a prihodi od putarine porasli za 8,1% (Grafikon 22, desno).

Grafikon 22. Prihodi od trošarina na derivate nafte i putarine

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Osnovni razlog većih razlika u stopama rasta prihoda od trošarina i putarine (i njihovog suprotnog predznaka) u razdoblju I-IX 2023 u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, kao i u odnosu na isto razdoblje bazne 2019. godine, je izostanak oslobođanja plaćanja putarine za rudnike, termoelektrane i željeznice počevši od 2023. godine.²⁰ Isti je razlog većih razlika stopa rasta trošarina na derivate nafte i putarine u razdoblju I-IX 2024. godine u odnosu na isto razdoblje 2019. godine (efekat različite osnovce za usporedbu), dok su stope rasta trošarina i putarine u razdoblju I-IX 2024 u odnosu na isto razdoblje prethodne godine na približno jednakoj razini, zbog izostanaka oslobođanja u obje navedene godine.

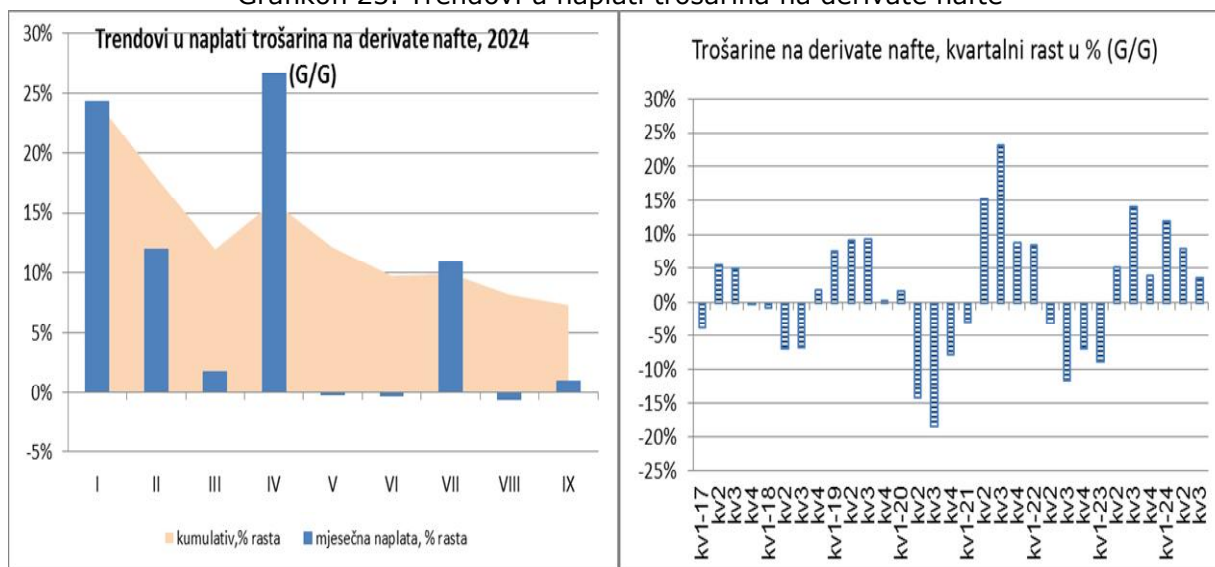
¹⁹ Pojam „potrošnja derivata“ u ovom prilogu podrazumijeva količine izračunate od strane autora, a uključuje količinu uvezenih derivata nafte i količinu domaćih derivata nafte stavljenih u promet. Posljednja godina u kojoj su domaći derivati stavljeni u promet je 2019, zbog obustave proizvodnje Rafinerije nafte Brod nakon havarije koja se dogodila u listopadu 2018. godine.

²⁰ Vid. Rješenje Vijeća za državnu pomoć BiH, „Službeni glasnik BiH“ 49/23

Trošarine na derivate nafte

Naplata trošarina na derivate nafte je bila u prva četiri mjeseca u pozitivnoj zoni rasta. U siječnju i veljači zabilježene su visoke stope rasta od 24,3% i 12%, respektivno, što je posljedica niske baze iz istog razdoblja 2023. Tada je potrošnja derivata bila niža zbog viših maloprodajnih cijena derivata, a time i niža naplata trošarina. Lošiji trendovi u ožujku, te od svibnja do rujna su u velikoj mjeri umanjili efekte visoke naplate trošarina u prva dva mjeseca 2024. (Grafikon 23, lijevo). Zbog lošijih trendova od svibnja kumulativna stopa rasta je konstantno u padu, da bi za devet mjeseci pala na 7,6% (Grafikon 23, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 23. Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

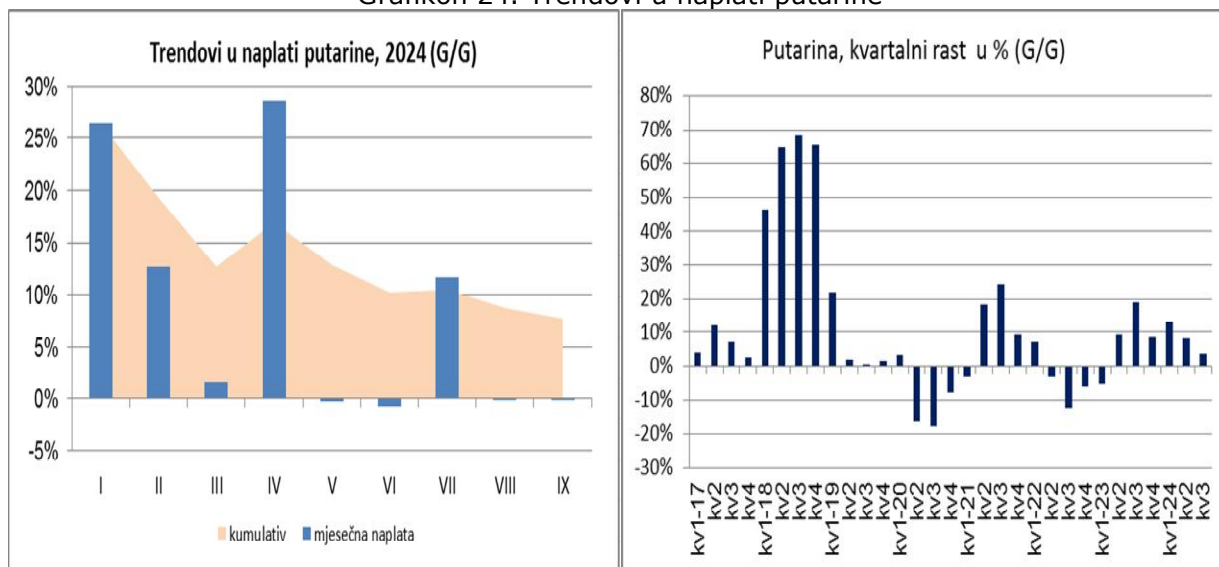
Kumulativna stopa rasta od 7,6% je značajno iznad projekcija potrošnje i donekle „zamagluje“ silazni trend naplate trošarina na derivate nafte. Da je to tako pokazuju kvartalne usporedbe. U prvom kvartalu 2024. je zabilježen rast prihoda od trošarina na derivate nafte od visokih 12%, u drugom kvartalu 2024. stopa rasta je iznosila 7,9%, a u trećem tek 3,6% (Grafikon 23, desno).

Imajući u vidu sve navedeno, a na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja, kretanja cijena na svjetskom tržištu nafte i cijena derivata na tržištu BiH, te posljednjih trendova naplate trošarina i sezone sheme naplate koja ne uključuje godine sa specifičnostima, projektirana stopa rasta neto prihoda od trošarina na derivate nafte za 2024. godinu iznosi 7,5%.

Putarina

Naplata prihoda od putarine prati naplatu trošarina na derivate nafte, sa sličnom dinamikom naplate, koja uključuje snažne oscilacije (Grafikon 24, lijevo).

Grafikon 24. Trendovi u naplati putarine

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Imajući u vidu sužavanje²¹ opsega oslobađanja od plaćanja putarine razlike između stopa rasta trošarina na derivate nafte i putarine su sve manje. Slično trendovima u naplati trošarina na derivate nafte u razdoblju svibanj – rujan 2024. pozitivna stopa rasta je ostvarena samo u srpnju, a u preostala četiri mjeseca razdoblja naplata bila na razini naplate iz istih mjeseci 2023.

Lošija kretanja u posljednjih pet mjeseci su doveli do smanjenja neto kumulativne stope rasta na 8,1% (Grafikon 24, lijevo, „kumulativ“).

Silazni trend rasta prihoda od putarine se najbolje može uočiti na osnovu kvartalnih stopa rasta. Najviša stopa rasta prihoda od putarine od 13,1% je ostvarena u prvom kvartalu 2024. godine, u drugom kvartalu je stopa rasta iznosila 8,2%, a u trećem 3,7% (Grafikon 24, desno).

Projektirani iznos neto naplate putarine u 2024. godini iznosi 729,5 mil KM, što je za 7,7% više nego u prethodnoj godini. U skladu sa rješenjima Vijeća za državnu pomoć, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

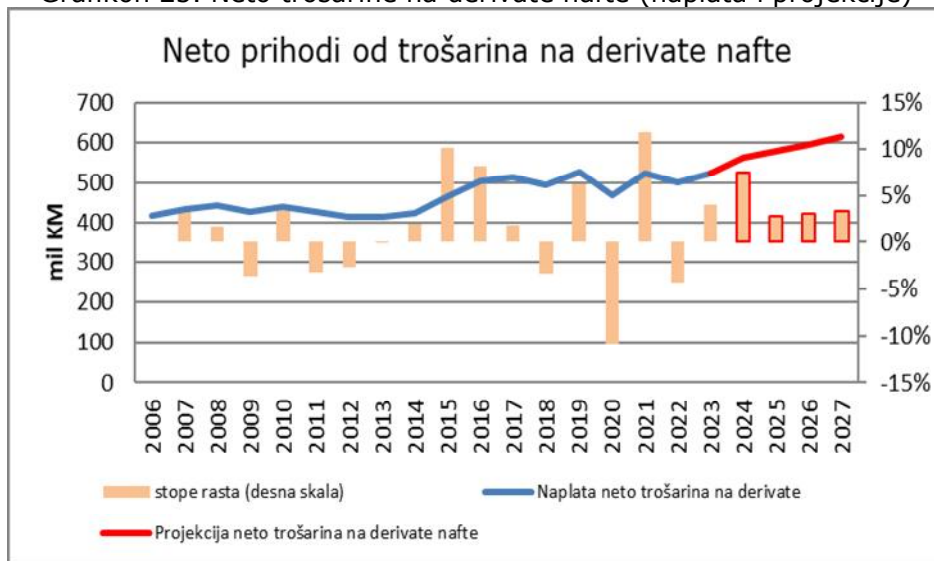
Projekcije trošarina na derivate nafte i putarine za razdoblje 2025-2027

Trošarine na derivate nafte

Projekcije trošarina na derivate nafte za razdoblje 2025-2027 prate projekcije relevantnih makroekonomskih pokazatelja (Grafikon 25). U 2025., 2026. i 2027. godini planirane su stabilne stope rasta prihoda od trošarina na derivate nafte po stopama 2,8%, 3,1% i 3,3%, respektivno.

²¹ U skladu sa odlukama Vijeća za državnu pomoć suspendirana su oslobađanja plaćanja putarine za rudnike i termoelektrane, tako da je opseg oslobađanja sveden samo na dva obveznika, entitetske željeznice.

Grafikon 25. Neto trošarine na derivate nafte (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Putarina

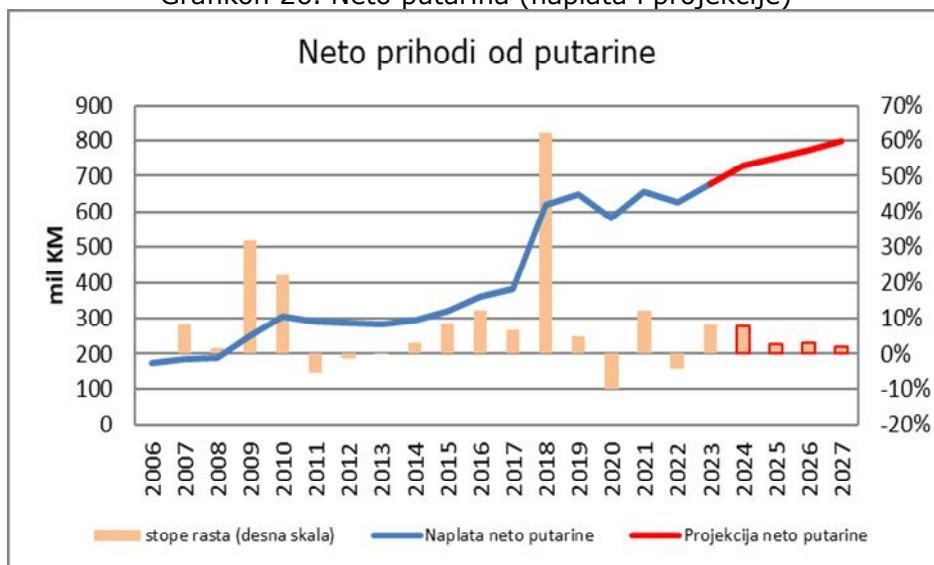
Na dugoročnu dinamiku prihoda od putarine su najviše su utjecale izmjene stopa oporezivanja. Do 2009. godine, udio prihoda od putarine nije bio značajan u prihodima od neizravnih poreza. Sa rastom stope namjenske putarine na sredini 2009. godine, prihodi od putarine imaju značajniji udio u neizravnim porezima. Promatrano u apsolutnim iznosima, u razdoblju 2009-2014 neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 250,2-307 mil KM (Grafikon 26). Sa padom cijena nafte na svjetskom tržištu i cijena derivata nafte na tržištu BiH, u 2015. godini rastu prihodi od putarine. U razdoblju 2015-2017, neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 320,5-382,7 mil KM. U veljači 2018. godine ponovo dolazi do rasta stope namjenske putarine, a neto prihodi od putarine bilježe nagli skok naplate. U razdoblju 2018-2023 kretali su se u rasponu 584-677,8 mil KM, a značajno kolebanje u ovom razdoblju posljedica je restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona, rata u Ukrajini i posljedičnih ogromnih razlika u cijenama nafte na svjetskom tržištu i derivata nafte na tržištu BiH.

Projekcije putarine prate projekcije relevantnih makroekonomskih pokazatelja (Grafikon 26, Okvir 4). Imajući u vidu rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

Okvir 4: Projekcije prihoda od putarine

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	677,7	729,5	749,9	773,2	798,7
Projekcije, % rasta		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
Projekcije, % BDP	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%

Grafikon 26. Neto putarina (naplata i projekcije)

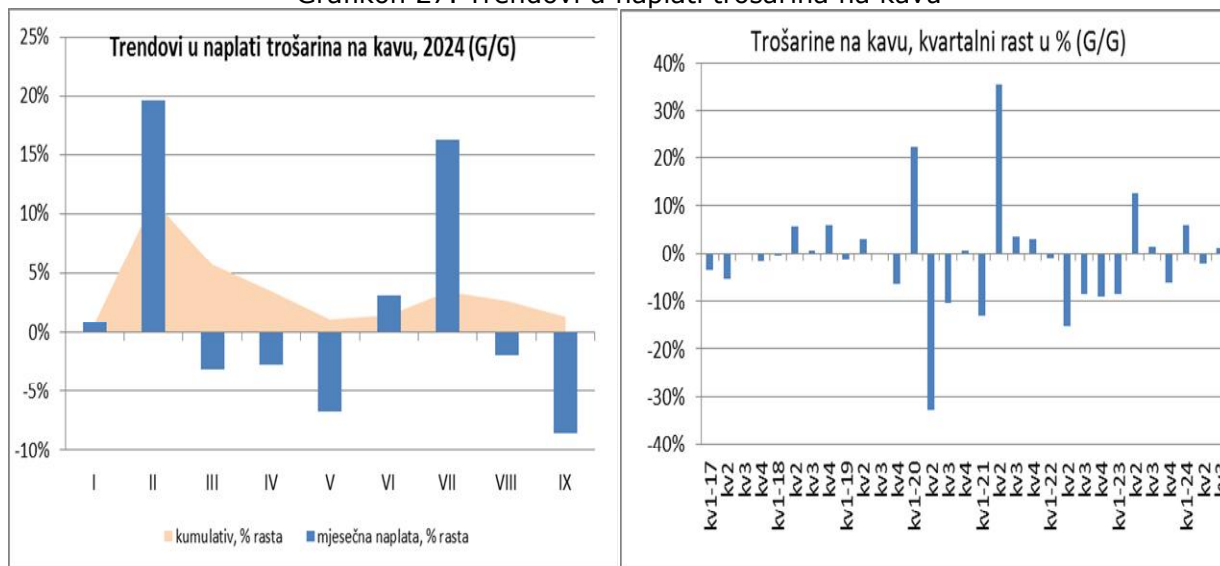
Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

2.4. Ostalo

Trošarine na kavu

Oscilacije u naplati su zabilježene i kod trošarina na kavu. Tijekom razdoblja siječanj – rujan 2024. u pet mjeseci je ostvaren pad prihoda od trošarina na kavu, a pogotovo je to izraženo u rujnu, kada je naplaćeno 8,5% manje prihoda od trošarina nego u istom mjesecu 2023. S druge strane, pozitivne stope rasta su zabilježene u četiri mjeseca, sa maksimumom u veljači (Grafikon 27, lijevo), što je, i pored negativnih trendova u posljednja dva mjeseca, bilo dovoljno da se ostvari pozitivna kumulativna stopa rasta od 1,4% (Grafikon 27, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 27. Trendovi u naplati trošarina na kavu

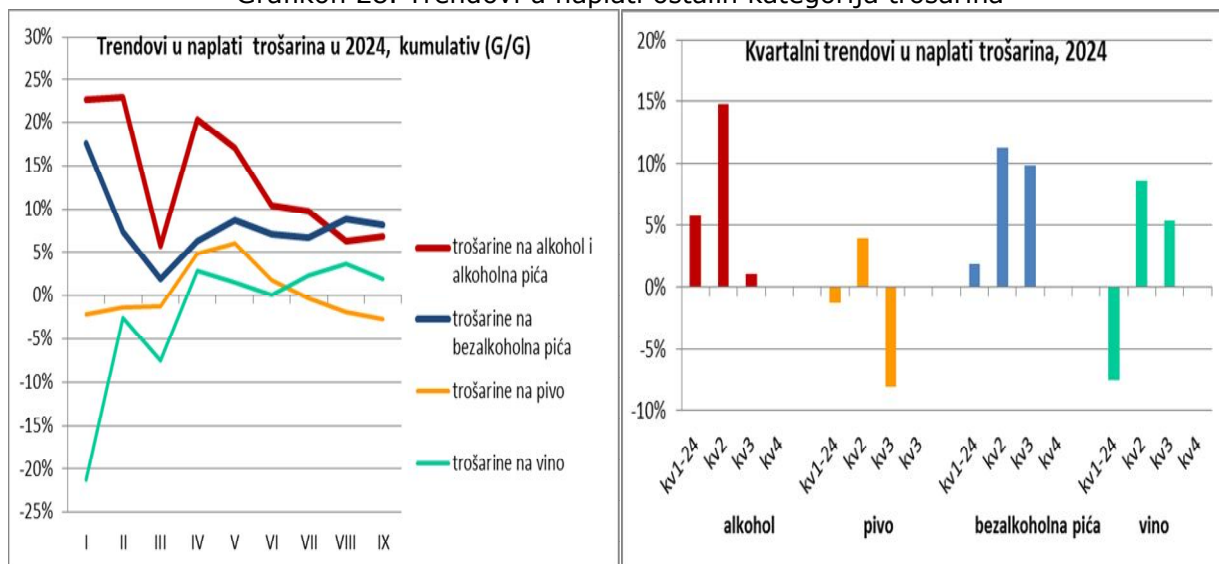
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalne usporedbe ipak ukazuju na zaključak da je najlošija naplata trošarina na kavu bila u drugom kvartalu 2024. kada je zabilježen pad od 2,1%. Loša naplata trošarina na kavu u kolovozu i rujnu nije mogla neutralizirati visoki rast prihoda od trošarina u srpnju, tako da je u trećem kvartalu ostvarena pozitivna stopa rasta trošarina na kavu od 1,1% (Grafikon 27, desno).

Trošarine na pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića

Oscilatorni trendovi u naplati tijekom 2024. godine su zabilježni i kod trošarina na pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića. U prvih nekoliko mjeseci ostvaren je rast prihoda od trošarina na alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića, dok je naplata trošarina na pivo i vino bila manja nego u istom razdoblju 2023. U narednim mjesecima naplata trošarina na pivo je izašla iz negativne u pozitivnu zonu rasta, ali je od srpnja ponovno u negativnoj zoni rasta. Naplata trošarina na ostale proizvode iz grupacije je stabilna sa pozitivnim kumulativnim stopama rasta na koncu razdoblja siječanj - rujan 2024. (Grafikon 28, lijevo).

Grafikon 28. Trendovi u naplati ostalih kategorija trošarina

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalne usporedbe pokazuju snažno usporavanje naplate trošarina na alkohol te veliki pad naplate trošarina na pivo u trećem kvartalu. S druge strane, kvartalne stope rasta prihoda od trošarina na bezalkoholna pića i vino ukazuju na stabilne pozitivne trendove (Grafikon 28, desno).

Prihodi od ostalih kategorija trošarina (alkohol i alkoholna pića, pivo, vino, bezalkoholna pića i kava) nemaju značajan udio u ukupnim prihodima od trošarina.²² Projektirani su u skladu sa tekućim trendovima naplate, historijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

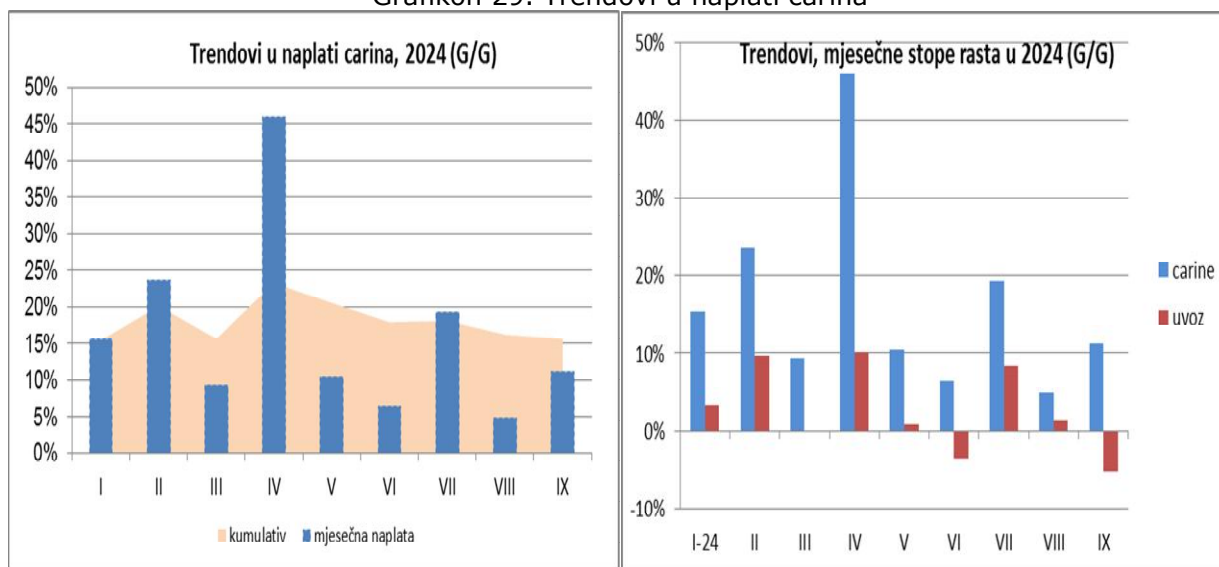
²² Bruto prihodi od svih pobrojanih vrsta trošarina imali su udio svega 9,2% u bruto prihodima od trošarina u 2023. godini.

3. Carine

3.1. Projekcije prihoda od carina za 2024

Naplata prihoda od carina je u kontinuitetu u pozitivnoj zoni rasta, sa maksimalnom mjesečnom stopom rasta od 45,9% koja je ostvarena u travnju (Grafikon 29, lijevo). U narednim mjesecima ostvarene su umjerenije stope rasta, a stopa od 6%, koja je zabilježena u lipnju, predstavlja najnižu mjesečnu stopu rasta u 2024. U rujnu su prihodi od carina rasli po stopi od 11,2%, no, to nije moglo zaustaviti silazni trend kumulativne stope rasta, koja je sa maksimalnih 23,3% u travnju pala na 15,6% za devet mjeseci (Grafikon 29, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 29. Trendovi u naplati carina

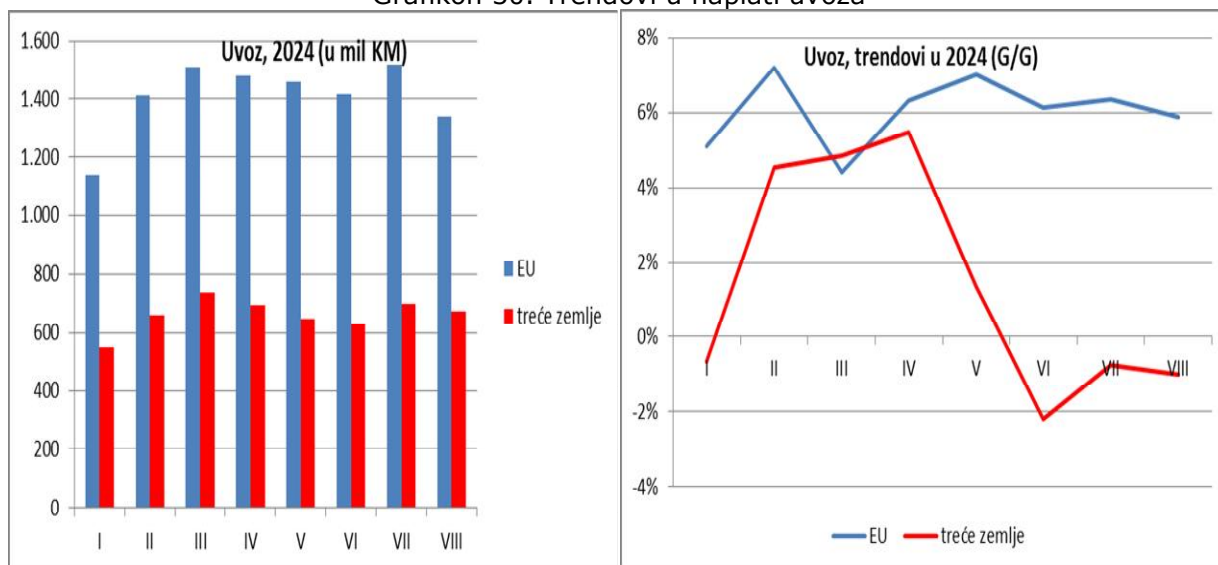
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Rast prihoda od carina bi trebao biti u korelaciji sa rastom uvoza jer je najveći dio prihoda od carina *ad valorem*, odnosno obračunava se kao postotak od osnovice. Razlike između stopa rasta uvoza i prihoda od carina su moguće jer ovise o strukturi osnovice koju, u svrhu analize, čine dvije kategorije roba - robe koje su u režimu carina i ostala roba na koju se ne plaćaju carine, odnosno o kretanju uvoza svake od navedenih kategorija. Međutim, usporedba stopa rasta prihoda od carina i statističkih²³ podataka o kretanju uvoza za devet mjeseci 2024. ukazuje na neuobičajeno veliku diskrepancu u korist rasta prihoda od carina, pogotovo u travnju (Grafikon 29, desno). Druga situacija se odnosi na lipanj i rujanj kada je zabilježen pad uvoza i rast prihoda od carina.

S obzirom da je u svim mjesecima stopa rasta carina veća od stope rasta uvoza može se zaključiti da je u strukturi uvoza roba ostvaren brži rast uvoza roba na koje se plaćaju carine. Pod režimom carina je dio roba iz EU i uvoz roba iz trećih zemalja. Vrijednost uvoza prvih mjeseci u godini tradicionalno je najniža, no, prikaz kretanja uvoza po glavnim grupacijama zemalja relevantnih za naplatu prihoda od carina pokazuje rast uvoza iz EU i iz trećih zemalja, izraženo u apsolutnim iznosima u prva tri mjeseca, te opadajući trend naplate u drugom kvartalu. Međutim, u srpnju je ponovno povećan uvoz do razine iz ožujka, no u kolovozu je uvoz iz EU bio značajno niži u odnosu na većinu mjeseci u 2024. (Grafikon 30, lijevo). Usporedba sa uvozom u 2023. godini ukazuje na snažno osciliranje kumulativne stope rasta uvoza iz trećih zemalja, dok su trendovi kod uvoza iz EU stabilniji, ali ipak sa blagim padom. Za osam mjeseci 2024. uvoz iz EU porastao za 5,9%, dok je uvoz iz trećih zemalja manji za 1% u odnosu na isto razdoblje 2023. (Grafikon 30, desno).

²³ Izvor: Agencija za statistiku BiH za razdoblje siječanj – kolovoz 2024. i Uprava za neizravno oporezivanje za rujanj 2024.

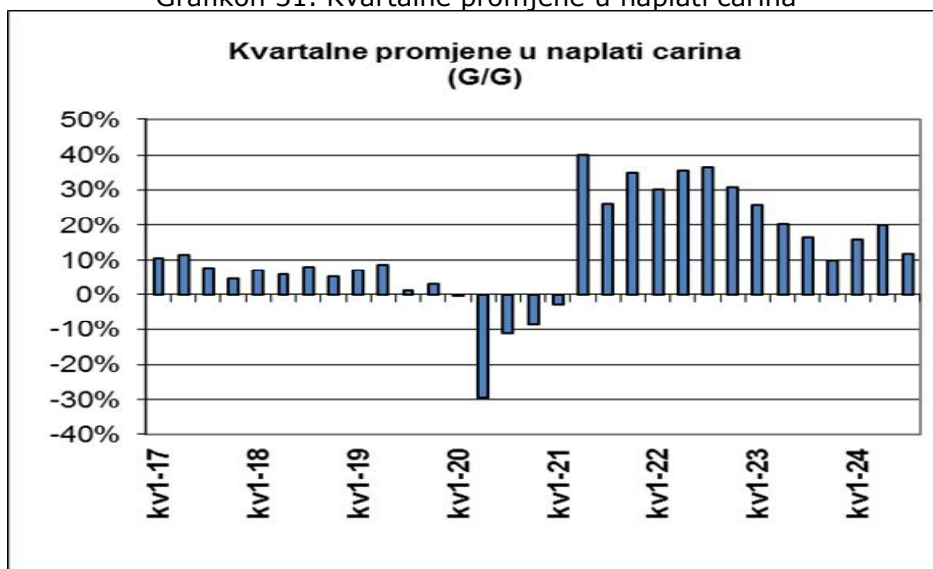
Grafikon 30. Trendovi u naplati uvoza

Izvor: Agencija za statistiku BiH za razdoblje siječanj – kolovoz 2024. i Uprava za neizravno oporezivanje za rujan 2024.; izračun i prikaz OMA

Pregled kvartalnih trendova u naplati prihoda od carina ukazuje na oporavak naplate prihoda, tako da je u prvom kvartalu 2024. zabilježen rast od 15,7%, a u drugom čak 19,8%. Usporavanje naplate prihoda od carina u posljednja tri mjeseca odrazilo se i na kvartalnu stopu rasta koja je u trećem kvartalu 2024. iznosila 11,6% (Grafikon 31).

Grafikon 31. Kvartalne promjene u naplati carina

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

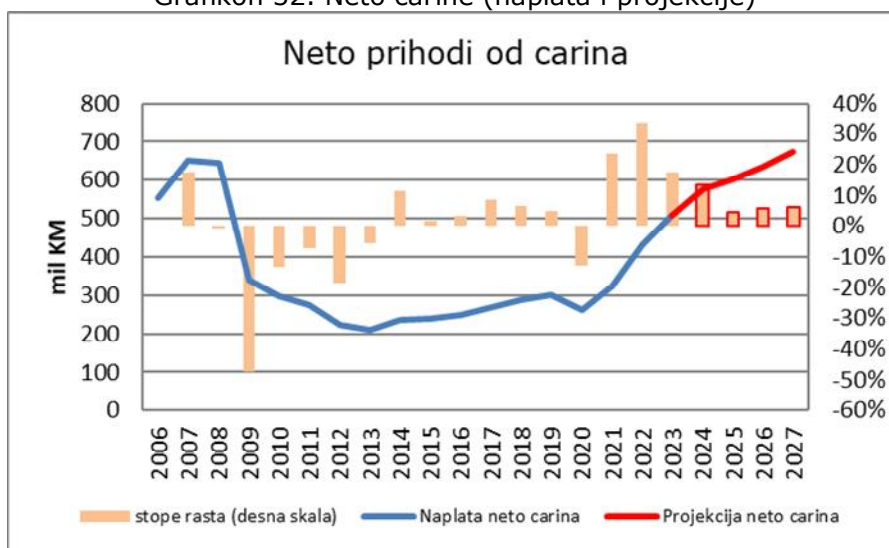
Prema podacima UNO u razdoblju I-IX 2024. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od 2,6% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Prema projekcijama DEP-a, na razini godine će biti ostvarena nešto viša stopa rasta uvoza od 3,5%. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2024. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 574,9 mil KM, što je za 13,5% više od naplate u prethodnoj godini (Grafikon 32, crvena linija).

3.2. Projekcije prihoda od carina za razdoblje 2025-2027

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina. Sa 650,4 mil KM u 2007. godini, neto prihodi od carina pali su na svega 211 mil KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući razinu od 300,6 mil KM u 2019. godini. U 2020. godini, sa pandemijom koronavirusa, neto prihodi od carina su ponovo pali na 262,2 mil KM, dok su u razdoblju 2021-2023 zabilježili snažan oporavak, te su u 2023. godini iznosili 506,7 mil KM (Grafikon 32, plava linija).

Projekcije prihoda od carina zasnovane su na trendovima naplate, a prate projekcije kretanja uvoza (Grafikon 32 i Okvir 5).

Grafikon 32. Neto carine (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Okvir 5: Projekcije prihoda od carina

	2023	2024	2025	2026	2027
Projekcije, KM	506,7	574,9	600,8	634,4	672,5
Projekcije, % rasta		13,5%	4,5%	5,6%	6,0%
Projekcije, % BDP	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%

IV RIZICI

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o daljem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za ratna dešavanja u svijetu, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza. S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu, ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2024-2027 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP pominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od neizravnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od neizravnih poreza.

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od neizravnih poreza u sferi politike i administriranja neizravnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prijevара, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prijevare;
- Predlaganje izmjena politike neizravnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje trošarina na derivate, zahtjevi za oslobađanjem ili isplatu povrata za promet u zemlji i sl.

Rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH u vezi oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane nose određene rizike po naplatu neizravnih poreza. Imajući u vidu rješenja Vijeća projekcije prihoda od putarine za razdoblje 2024-2027 podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice. Drugačiji ishod eventualnih pravnih postupaka korisnika porezne olakšice podrazumijevao bi manju naplatu putarine u odnosu na projekcije. S druge strane, povrat olakšice bi imao pozitivan efekat na naplatu prihoda od putarine. Imajući u vidu nepoznanice u vezi dinamike naplate povrata i trajanja eventualnih pravnih postupaka s tim u vezi, povrat olakšice nije uključen kao jednokratni dodatni prihod u projekcije prihoda za razdoblje 2024-2027.

Dodatak: Posljednje projekcije međunarodnih institucija*i. Projekcije Evropske komisije (EK)*

Na osnovu Tabele 6. mogu se vidjeti projekcije realnog rasta BDP-a i inflacije za razdoblje od 2023. do 2025. godine iz posljednjih projekcija EK.²⁴ Za 2023. godinu je procijenjeno da je u EU ostvaren realni rast BDP-a od 0,4%, dok se za 2024. i 2025. godinu projektiraju stope rasta od 1% i 1,6%, respektivno. Što se tiče stope inflacije u EU, procjenjuje se da će pasti sa 6,4% u 2023. godini na 2,7% u 2024., te na 2,2% u 2025. godini.

Tabela 6. Projekcije EK, proljeće 2024

Projekcija	Realni rast BDP-a				Inflacija		
	2023	2024	2025		2023	2024	2025
Euro zona	0,4	1,0	1,6		6,4	2,7	2,2
EU	0,4	0,8	1,4		5,4	2,5	2,1

Izvor: European Economic Forecast, Spring 2024

ii. Projekcije Međunarodnog monetarnog fonda (MMF)

Posljednje projekcije MMF-a datiraju iz srpnja 2024. godine.²⁵ Prema navedenom izvoru, predviđa se da će globalni rast u 2024. godini iznositi 3,2%, te da će stopa rasta blago porasti u 2025. godini na 3,3%.

Osim projekcija za svjetsku ekonomiju, u Tabeli 7. predstavljene su MMF-ove projekcije za Eurozonu.

Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, srpanj 2024

		Projekcija		Razlika u odnosu na WEO iz travnja 2024	
	2023	2024	2025	2024	2025
svijet	3,3	3,2	3,3	0,0	0,1
Euro zona	0,5	0,9	1,5	0,1	0,0

Izvor: IMF, World Economic Outlook Update, July 2024.

iii. Projekcije Evropske centralne banke (ECB)

U projekcijama ECB iz rujna 2024. godine očekuje se da će prosječni godišnji rast realnog BDP-a u Eurozoni iznositi 0,8% u 2024. godini, a da će ojačati na 1,3% u 2025. i 1,5% u 2026. godini.

Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu, rujan 2024.

	2023	2024	2025	2026
Realni BDP	0,5	0,8	1,3	1,5
Inflacija mjerena HICP-om	5,4	2,5	2,2	1,9

Izvor: Projekcije ECB iz rujna 2024. godine; www.ecb.europa.eu²⁴ European Economic Forecast, Spring 2024, May 2024²⁵ IMF, World Economic Outlook Update, July 2024

Potrošnja derivata nafte u razdoblju I-VI 2024. godine

Pripremila: Aleksandra Regoje (stručni savjetnik – makroekonomista)

Uvod

U prvom polugodištu 2024. godine prikupljeno je 10,1% više prihoda od trošarina na derivate nafte i putarine zajedno nego u prvom polugodištu prethodne godine, pri čemu je naplata trošarina na derivate nafte u istom razdoblju porasla za 9,8%, a naplata putarine za 10,4%. Zanimljivo je da su stope rasta po mjesecima snažno varirale, od izrazito visokih u početnim mjesecima prvog i drugog kvartala, do blago negativnih u posljednja dva mjeseca drugog kvartala.

Iako je potrošnja derivata nafte cjenovno neelastična²⁶, snažne turbulencije cijena u proteklom razdoblju su zajedno sa kretanjima relevantnih makroekonomskih indikatora odredile potrošnju derivata nafte na tržištu BiH, a time i prikupljene prihode po osnovu trošarina, putarine i pripadajućeg PDV-a, koji imaju značajan udio u ukupnim prihodima od neizravnih poreza. Faktori koji određuju cijene derivata na tržištu BiH su prvenstveno cijene sirove nafte, trgovačke marže te visine poreznih stopa. Porezne stope na derivate nafte se nisu mijenjale od veljače 2018. godine, a trgovačke marže su ograničene odlukama entitetskih vlada iz travnja 2021. godine. Ono što je odredilo turbulencije u cijenama derivata nafte u BiH su svakako turbulencije na tržištu sirove nafte.

U nastavku ćemo vidjeti da su u prvom polugodištu 2024. prosječne tjedne cijene dizel goriva na tržištu BiH bile relativno stabilne. Cjenovni raspon u kojem su se kretale (2,5-2,8 KM/l) značajno je manji u odnosu na izražena kolebanja u analiziranom razdoblju od početka 2019. do konca lipnja 2024. godine.

U prvom dijelu priloga je prikazana dinamika cijena dizel goriva BiH, kao i faktora koji su je odredili (cijene sirove nafte). U drugom dijelu je prikazana potrošnja derivata nafte po vrstama, promatrana po polugodištima. U trećem dijelu analizirani su naplaćeni prihodi od trošarina na derivate nafte i putarine na JR Uprave za neizravno oporezivanje BiH (UNO) u prvom polugodištu 2024. godine u odnosu na prethodnu godinu kao i u odnosu na pretkriznu, 2019. godinu.

I Cijene derivata nafte na tržištu BiH

Cijene sirove nafte

Na osnovu podataka Američke uprave za energetske informacije²⁷ na Grafikonu 1 (lijevo) su prikazane mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent²⁸ u razdoblju od I-2019 do VI-2024. Cijene sirove nafte su bile relativno stabilne u 2019. godini, a kretale su se u rangu od 59,0 do 71,3 dolara po barelu. U razdoblju od 2019-2022 godine su zabilježile ogromne fluktuacije, isprva kao rezultat efekata pandemije koronavirusa, a poslije zbog rata u Ukrajini. U travnju 2020. godine cijene sirove nafte su pale na svega 18,4 dolara po barelu, što je najniža vrijednost nakon 1999. godine. Nakon toga je nastupio trend rasta, da bi u lipnju 2022. bila zabilježena maksimalna

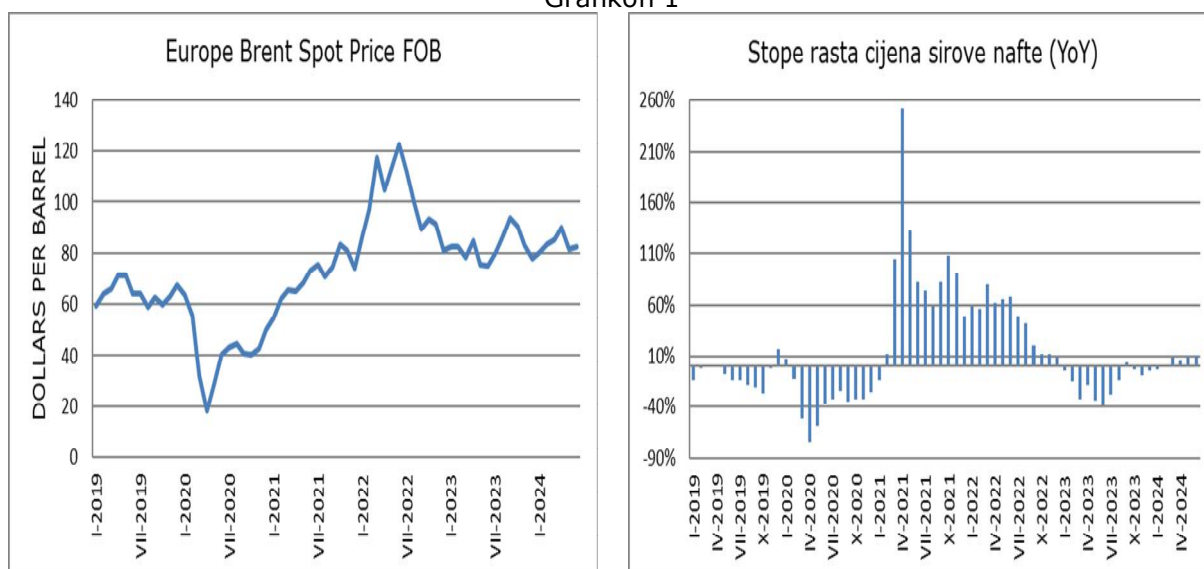
²⁶ U analizi predstavljenoj u OMA Biltenu br. 205-206 je na osnovu modela višestruke regresije i formule za izračun elastičnosti potražnje zaključeno je da je prosječna elastičnost potražnje za derivatima nafte (dizel i benzin) u BiH u razdoblju 2005-2021 iznosila oko -0,2469%. To znači da bi rast cijena od 10% doveo do pada potrošnje dizel goriva i benzina za oko 2,469%, pri ostalim neizmijenjenim faktorima (ista razina BDP-a).

²⁷ U.S. Energy Information Administration

²⁸ Europe Brent Spot Price FOB

cijena u promatranom razdoblju u iznosu od visokih 122,7 dolara po barelu. Od srpnja 2022. godine ponovo je nastupio trend pada cijena sirove nafte, a na koncu 2022. godine su iznosile 80,9 dolara po barelu. U odnosu na prethodno razdoblje, u 2023. godini su cijene bile relativno stabilne, a kretale su se u rangu 80,1 do 93,7 dolara po barelu. U prvom polugodištu 2024. godine su cijene također bile stabilne, sa minimalnom vrijednošću u siječnju (80,1 dolara po barelu) i maksimalnom vrijednošću u mjesecu travnju (89,9 dolara po barelu).

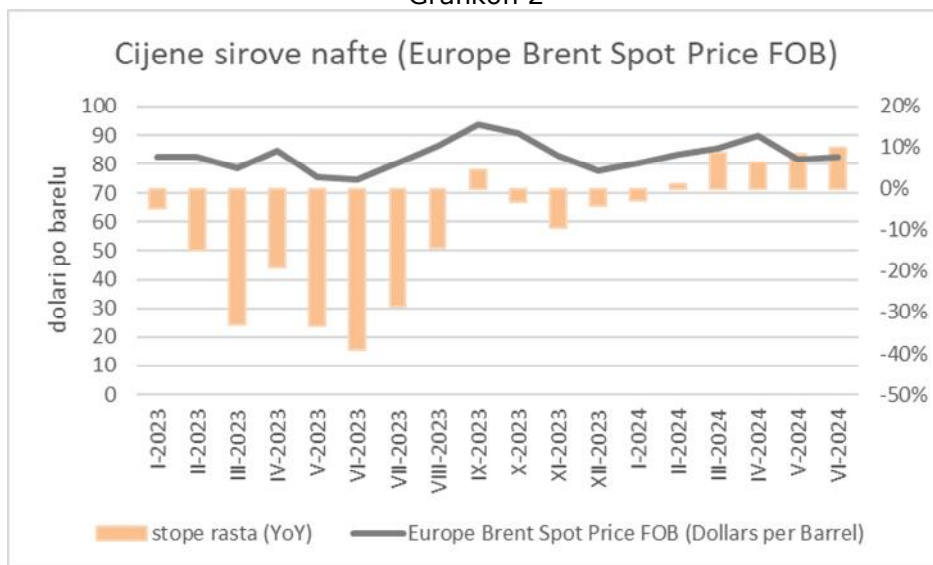
Grafikon 1

Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka U.S. Energy Information Administration, www.eia.gov

Na osnovu mjesečnih stopa rasta prikazanih u Grafikonu 1 (desno) također se mogu uočiti snažne turbulencije u cijenama sirove nafte u promatranom razdoblju. Pošto se radi o usporebi razine cijena u određenom mjesecu u odnosu na isti mjesec prethodne godine, stope rasta ovise ne samo o kretanju cijena u danoj godini, nego i o njihovoj dinamici u prethodnoj godini, koja služi kao osnovica za usporedbe. Najviša stopa pada cijena sirove nafte u promatranom razdoblju zabilježena je u travnju 2020, kao posljedica pada cijena zbog pojave virusa korona. Kao rezultat tako niske osnovice za usporedbe, ali i nastupanja trenda rasta cijena od tog mjeseca, u travnju naredne, 2021. godine, zabilježena je stopa rasta cijene sirove nafte od ogromnih 252,6%. Visoke cijene sirove nafte i niska osnovica u prethodnoj godini uzrok su visokih stopa rasta u ostatku 2021. godine. U razdoblju od svibnja do prosinca 2021. godine, mjesečne stope rasta su se kretale u rangu između visokih 48,4% (prosinac) i 133,3% (svibanj). U 2022. godini su u svim mjesecima zabilježene pozitivne stope rasta cijena sirove nafte, u rangu između 9,1% (prosinac) i 67,7% (lipanj), što je rezultat visokih cijena uzrokovanih ratnim dešavanjima u Ukrajini.

Grafikon 2

Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka U.S. Energy Information Administration, www.eia.gov

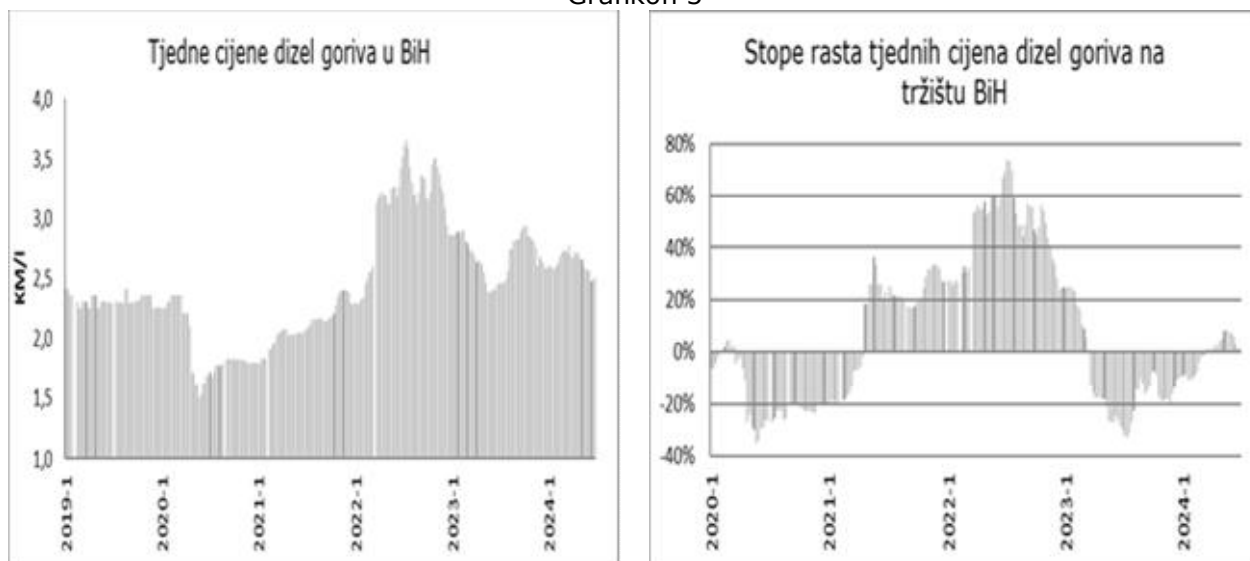
U 2023. godini nastupa pad cijena sirove nafte i negativne mjesečne stope rasta (Grafikon 2). Kao posljedica visoke osnovice iz prethodne godine i trenda pada cijena, u svim mjesecima u 2023. godini izuzev rujnaa zabilježene su negativne stope rasta cijena sirove nafte. Zbog visoke osnovice za usporedbu, posebno su visoke stope pada bile izražene u mjesecima ožujak, svibanj, lipanj i srpanj 2023. godine. U siječnju 2024. godine zabilježen je pad cijena sirove nafte od 2,9% u odnosu na isti mjesec prethodne godine, dok su u nastavku prvog polugodišta 2024. godine ostvarene pozitivne stope rasta, do +10%

Cijene derivata nafte na tržištu BiH

Grafikon 3. prikazuje tjedne cijene dizel goriva²⁹ u BiH u razdoblju od 2019. do polovice 2024. godine, koje prate dinamiku cijena sirove nafte. Nakon razdoblja izrazito stabilnih cijena u 2019. godini, cijene derivata nafte na tržištu BiH snažno su pale u proljeće 2020. godine, kao posljedica pandemije virusa korona. U 21. tjednu 2020. godine cijena dizel goriva iznosila je svega 1,5 KM/l. Od 22. tjedna 2020. godine (konac svibnja) cijene derivata bilježe stabilan trend rasta, koji je zadržan kroz čitavu 2021. godinu. Na koncu 2021. godine prosječna tjedna cijena dizel goriva iznosila je 2,3 KM/l. Dešavanja u Ukrajini utjecala su na intenziviranje trenda rasta cijena u 2022. godini. Prosječne cijene dizel goriva dostigle su svoj maksimum od visokih 3,7 KM/l u 28. tjednu 2022. godine (sredina srpnja). Nakon toga uslijedio je trend pada cijena dizel goriva sve do 21. tjedna 2023. godine kada su iznosile 2,4 KM/l. Slijedi trend rasta cijena dizel goriva do 41. tjedna 2023. godine (2,9 KM/l), pa ponovno trend pada do konca godine (2,6 KM/l u posljednjem tjednu 2023. godine). Od početka 2024. godine tjedne cijene dizel goriva uglavnom rastu sve do 12. tjedna (18-24 ožujak) kada su dostigle iznos od 2,8 KM/l, a onda u skoro svim tjednima padaju sve do konca lipnja kada su iznosile 2,5 KM/l.

²⁹ Prikazani su samo podaci za dizel gorivo jer je nakon 19. tjedna 2022. godine prekinuto izvještavanje o cijenama za goriva 95 BMB i 98 BMB na web stranici Vanjskotrgovinske komore BiH sa podacima International Road Transport Union-a.

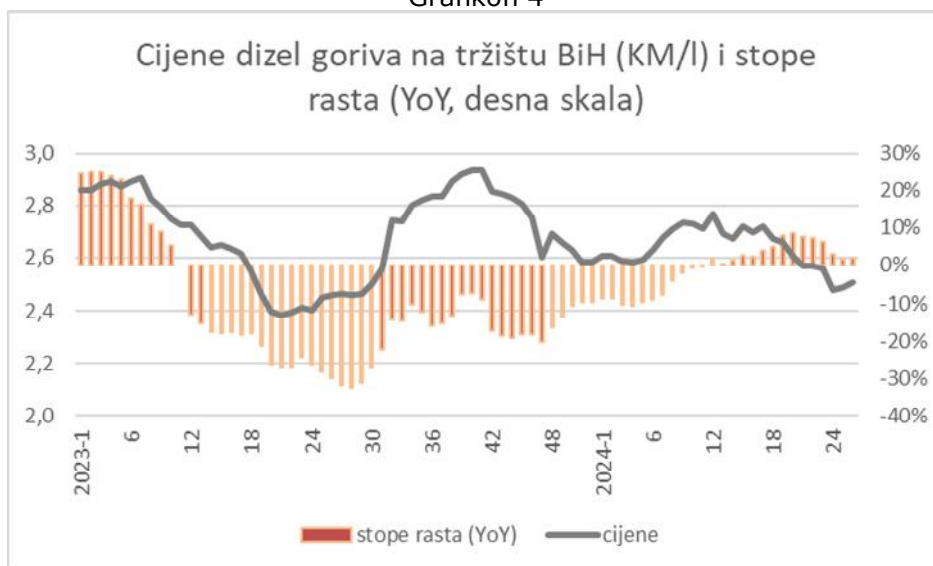
Grafikon 3

Izvor: Prikaz autora na osnovu International Road Transport Union-a preuzetih sa web stranice Vanjskotrgovinske komore BiH

Ako usporedimo tjedne cijene dizel goriva sa cijenama iz istog tjedna prethodne godine može se zaključiti da su one rasle su tijekom cijele 2022. godine, a padale tijekom cijele 2023. godine pa sve do 11. tjedna 2024. godine. Prelazak stopa rasta tjednih cijena dizel goriva u pozitivnu zonu, odnosno „iznad X ose“ Grafikona 3 (desno), nastupio je od 12. tjedna 2024. godine. Zanimljivo je da je u tom tjednu zabilježen maksimum tjednih cijena u 2024. godini, te da je nakon tog tjedna nastupio trend pada cijena u 2024. godini, ali je prelazak u pozitivnu zonu rasta u odnosu na prethodnu godinu rezultat trenda pada cijena koji je bio aktualan u istom razdoblju u 2023. godini (Grafikon 4).

Grafikon 4

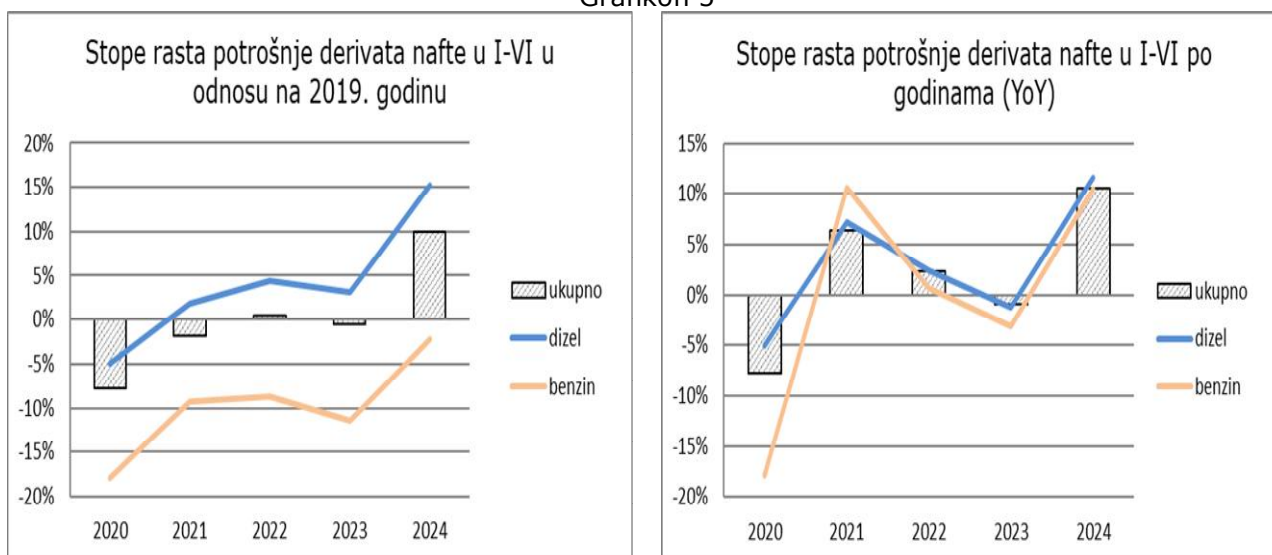
Izvor: Prikaz autora na osnovu International Road Transport Union-a preuzetih sa web stranice Vanjskotrgovinske komore BiH

II Potrošnja derivata nafte u prvim polugodištima u razdoblju 2020-2024

U ovom dijelu izvršena je usporedba potrošnje derivata nafte³⁰ u prvom polugodištu u razdoblju od 2019. do 2024. godine. Na osnovu lijeve strane Grafikona 5. može se analizirati potrošnja derivata nafte u odnosu na bazu, 2019. godinu. Vidimo da je nakon pada u 2020. i 2021. godini, potrošnja ukupnih derivata nafte dostigla potrošnju iz I-VI 2019. godine tek u I-VI 2022. godine (rast +0,4%), uz ostvarivanje blago niže razine potrošnje u prvom polugodištu 2023. godine (pad -0,5% u odnosu na isto razdoblje 2019). **U prvom polugodištu 2024. godine potrošnja ukupnih derivata nafte³¹ bila je viša za 9,9% u odnosu na isto razdoblje 2019. godine. Pri tome je potrošnja dizel goriva u prvom polugodištu 2024. godine u odnosu na isto razdoblje 2019. godine porasla za 15,2%, a potrošnja benzina opala za 2,2%.**

Ako promatramo stope rasta u prvom polugodištu u odnosu na isto razdoblje prethodne godine (Grafikon 5, desno) može se zaključiti da su u 2020. godini ostvarene negativne stope, kako ukupne potrošnje, tako i po kategorijama (dizel i benzin). U naredne dvije godine zabilježena su suprotna, pozitivna kretanja, a u 2023. ponovo negativna. **U prvom polugodištu 2024. godine je potrošnja ukupnih derivata nafte porasla za 10,5% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, pri čemu je potrošnja dizel goriva porasla za 11,7%, a potrošnja benzina za 10,5%.**

Grafikon 5

Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka UNO

Napomena: Potrošnja ukupnih derivata nafte obuhvata: dizel gorivo, benzin, lož ulje, kerozin, LPG.

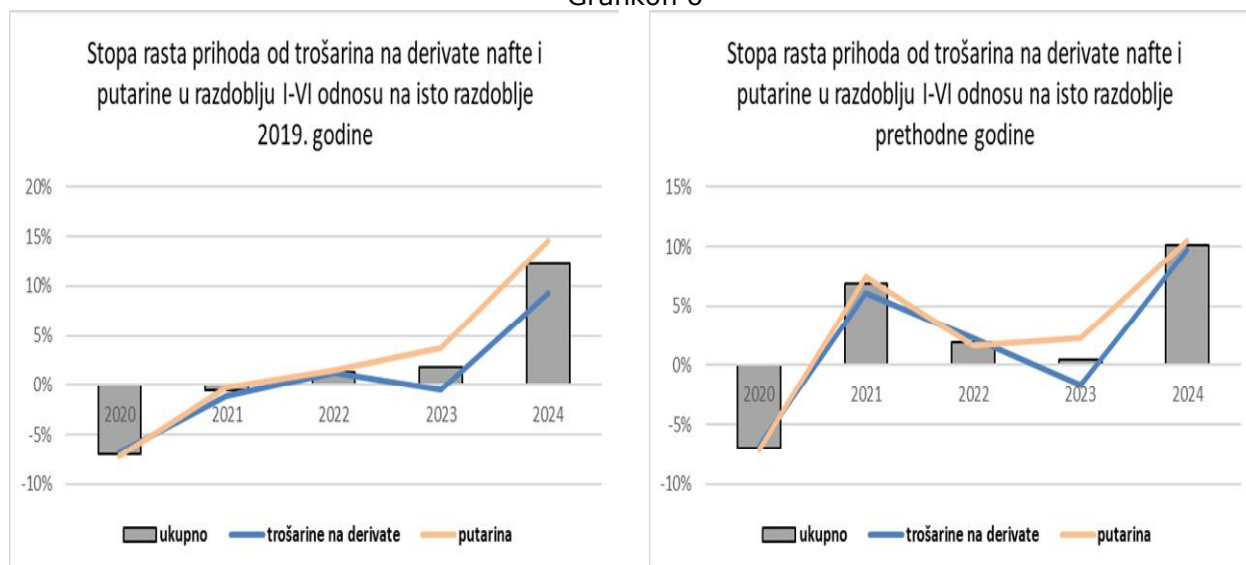
³⁰ Pojam „potrošnja derivata“ u ovom prilogu podrazumijeva količine izračunate od strane autora, te da uključuju količinu uvezenih derivata nafte i količinu domaćih derivata nafte stavljenih u promet. Količine domaćih derivata iz trošarinskih prijava uzete su sa vremenskim pomakom m-1, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu sa odredbama Zakona o trošarinama u BiH koje se odnose na nastanak obveze obračunavanja i plaćanja trošarine. Posljednja godina u kojoj su domaći derivati stavljeni u promet je 2019, zbog obustave proizvodnje Rafinerije nafte Brod nakon havarije koja se dogodila u listopadu 2018. godine.

³¹ Dizel gorivo, benzin, lož ulje, kerozin, LPG.

III Prihodi prikupljeni na JR UNO po osnovu derivata nafte

Ukupni prihodi od trošarina na derivate nafte i putarine u I-VI 2024. godine premašili su prikupljeni iznos iz odgovarajućeg razdoblja pretkrizne, 2019. godine za 12,2%, pri čemu su prihodi od trošarina porasli za 9,3% a od putarine za 14,6% (Grafikon 6, lijevo). Sa druge strane, ukupni prihodi od trošarina i putarine u I-VI 2024. godini porasli su za 10,1% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, pri čemu su prihodi od trošarina porasli za 9,8%, a prihodi od putarine porasli za 10,4% (Grafikon 6, desno).

Grafikon 6

Izvor: Prikaz autora na osnovu podataka UNO

Razlike u stopama rasta prihoda od trošarina na derivate nafte i putarine potječu od:

1. oslobađanja plaćanja putarine za rudnike, željeznice i termoelektrane (do 2023. godine);
2. različitim obuhvatom derivata u osnovicama za obračun trošarina i putarine (za razliku od osnovice za trošarine, osnovica za putarinu ne uključuje petrolej i lož ulje);
3. diferenciranih stopa trošarina na derivate derivata i promjena u strukturi osnovice za trošarine u promatranom razdoblju (prekompozicija strukture osnovice u korist dizel goriva koje je oporezovano po nižoj stopi trošarine u odnosu na benzin, vid. Grafikon 5, lijevo).

Osnovni razlog većih razlika u stopama rasta prihoda od trošarina i putarine (i njihovog suprotnog predznaka) u razdoblju I-VI 2023 u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, kao i u odnosu na isto razdoblje bazne 2019. godine, je izostanak oslobađanja plaćanja putarine za rudnike, željeznice i termoelektrane počevši od 2023. godine.³² Isti je razlog većih razlika stopa rasta trošarina na derivate nafte i putarine u razdoblju I-VI 2024. godine u odnosu na isto razdoblje 2019. godine (efekat različite osnovice za usporedbu), dok su stope rasta trošarina i putarine u razdoblju I-VI 2024 u odnosu na isto razdoblje prethodne godine na približno jednakoj razini zbog izostanka oslobađanja u obje navedene godine.

³² Vid. Rješenje Vijeća za državnu pomoć BiH, „Službeni glasnik BiH“ 49/23

Zaključci

1. Prosječne tjedne cijene dizel goriva, derivata koji ima najviši ponder u ukupnoj potrošnji derivata nafte, imale su ogromne turbulencije u prethodnom razdoblju. Cijene su bile izrazito niske u 2020, te izrazito visoke u 2022. godini. Nakon zabilježenog maksimuma u tjednu na sredini srpnja 2022. godine od 3,7 KM/l, uslijedio je trend pada tjednih cijena dizel goriva sve do sredine svibnja 2023. godine kada su iznosile 2,4 KM/l. Nakon toga uslijedilo je razdoblje u kojem nije bilo tako velikih turbulencija. Do konca analiziranog razdoblja (lipanj 2024) prosječne tjedne cijene dizel goriva su se kretale u rang 2,4-2,9 KM/l. Maksimumi prosječnih tjednih cijena dizel goriva su zabilježeni u tjednu na početku listopada 2023. godine (2,9 KM/l), te u sredini ožujka 2024 (2,8 KM/l). Nakon mjeseca ožujka cijene su uglavnom padale sve do konca lipnja 2024. kada su iznosile 2,5 KM/l.
2. U prvom polugodištu 2024. godine potrošnja ukupnih derivata nafte porasla je za 10,5% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, pri čemu je potrošnja dizel goriva porasla za 11,7%, a potrošnja benzina za 10,5%. U odnosu na isto razdoblje 2019. godine, u prvom polugodištu 2024. godine potrošnja ukupnih derivata nafte bila je viša za 9,9%. Pri tome je potrošnja dizel porasla za 15,2%, a potrošnja benzina opala za 2,2%.
3. Ukupni prihodi od trošarina i putarine u I-VI 2024. godini porasli su za 10,1% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, pri čemu su prihodi od trošarina porasli za 9,7%, a prihodi od putarine za 10,4%. Ukupni prihodi od trošarina na derivate nafte i putarine u I-VI 2024. godine premašili su prikupljeni iznos iz odgovarajućeg razdoblja bazne 2019. godine za 12,2%, pri čemu su prihodi od trošarina porasli za 9,3%, a od putarine za 14,6%.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=h

Analiza kretanja prihoda od trošarina na kavu

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Sažetak

Analiza kretanja prihoda od trošarina na kavu u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja³³ u čijem fokusu je:

- Godišnja naplata prihoda od trošarina na kavu u razdoblju 2021³⁴-2023.³⁵ godina i godišnja stopa rasta ovih prihoda za 2022. i 2023. godinu.*
- Godišnje kretanje uvoza kave u razdoblju 2021-2023.³⁶ godina i godišnja stopa rasta uvoza kave za 2022. i 2023. godinu.*
- Kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu za razdoblje prvi kvartal (Q1) 2021-treći kvartal (Q2) 2024.³⁷ godina i kvartalna stopa rasta ovih prihoda za razdoblje prvi kvartal (Q1) 2022-treći kvartal (Q2) 2024. godina.*
- Mjesečna naplata prihoda od trošarina na kavu za razdoblje siječanj 2021-rujan 2024.³⁸ godina i mjesečna stopa rasta ovih prihoda za razdoblje siječanj 2022-rujan 2024. godina.*
- Mjesečno kretanje prosječne cijene mljevene kave u BiH u razdoblju siječanj 2021-rujan 2024.³⁹ godina i mjesečna stopa rasta za razdoblje siječanj 2022-rujan 2024. godina.*

1. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na kavu

Ukupni prihodi od trošarina imaju veliki udio u ukupnim prihodima od neizravnih poreza, dok se učešće prihoda od trošarina na kavu u ovim prihodima u promatrane zadnje tri godine kreće između 1,9% i 2,3%.

Grafikonom jedan prikazano je kretanje godišnje naplate prihoda od trošarina na kavu za razdoblje 2021-2023. godina, u milijunima KM.

³³ O politici oporezivanja kave i naplati prihoda od trošarina na kavu više u: Popović, M. (2022). "Analiza naplate prihoda od trošarina na kavu"; OMA bilten br. 207/208. O kretanjima naplate ovih prihoda i tekućim trendovima više u: Popović M. (2023) "Analiza naplate prihoda od trošarina na kavu". OMA bilten br. 221/222

³⁴ Zbog pojave pandemije Covid-19, 2020. godina nije relevantna za usporedbe

³⁵ Posljednji raspoloživi godišnji podaci

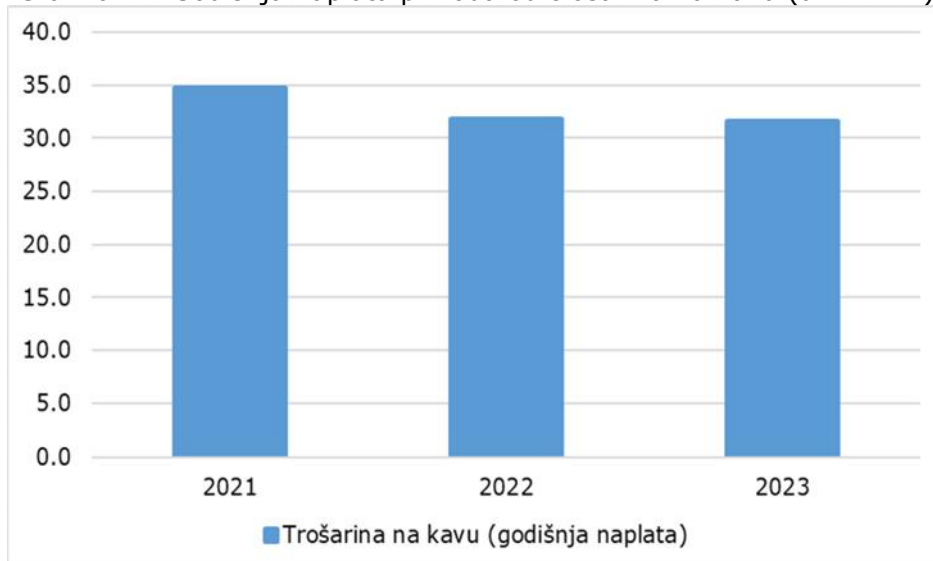
³⁶ Posljednji raspoloživi godišnji podaci

³⁷ Posljednji raspoloživi kvartalni podaci

³⁸ Posljednji raspoloživi mjesečni podaci

³⁹ Posljednji raspoloživi mjesečni podaci

Grafikon 1. Godišnja naplata prihoda od trošarina na kavu (u mil. KM)

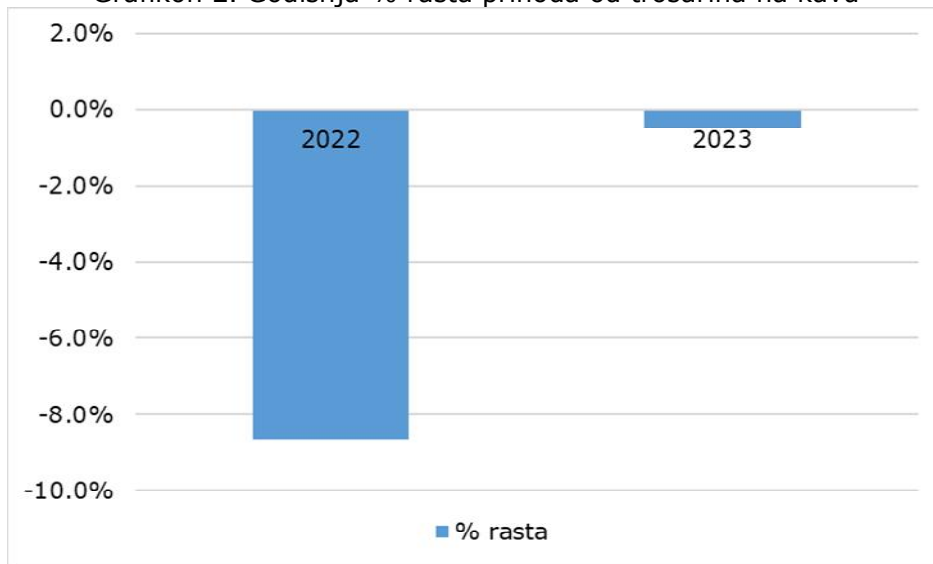

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iz prethodnog grafikona se može zaključiti da su prihodi od trošarina na kavu u promatranom razdoblju najveći u 2021. godini, nakon čega je zabilježen pad u naplati ovih prihoda u 2022. godini za 8,7% i stagnirajuća stopa rasta, točnije blago smanjenje od 0,5% u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 2).

Grafikonom dva prikazana je godišnja stopa rasta prihoda od trošarina na kavu za razdoblje 2022.-2023. godina.

Grafikon 2. Godišnja % rasta prihoda od trošarina na kavu

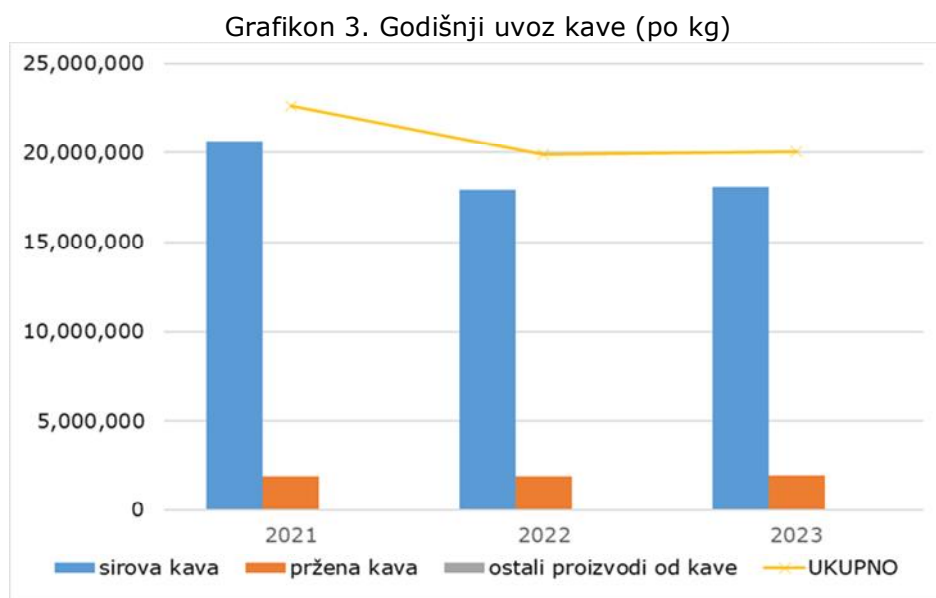
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Svjetska industrija kave nastavlja da se bavi pitanjima izazvanim pandemijom Covid-19 i dodatnim poteškoćama u vezi sa visokim troškovima života. Nakon razdoblja Covid-19 i nakon posljedičnih globalnih ekonomskih i društvenih poremećaja, svjetska potrošnja kave je smanjena. Zbog utjecaja visokih troškova života, pada raspoloživih prihoda i pada zaliha, potrošnja kave ne

prati ustaljeni obrazac. Iako 2022. i 2023. godina svjedoče oporavku od pandemije Covid-19, visoka inflacija i globalno povećanje cijena na svjetskom tržištu, utjecali su na kupovnu moć krajnjeg potrošača i posljedično na smanjenje ovih prihoda.

2. Godišnji uvoz kave

S obzirom da se trošarina na kavu plaća prilikom uvoza po kilogramu⁴⁰, u cilju boljeg razumijevanja smanjenja naplate prihoda od trošarina na kavu na godišnjoj razini u promatranom razdoblju u BiH, grafikonom tri je prikazano kretanje uvoza kave u zemlju na godišnjoj razini za analizirano razdoblje, odnosno za razdoblje 2021.-2023. godina.

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

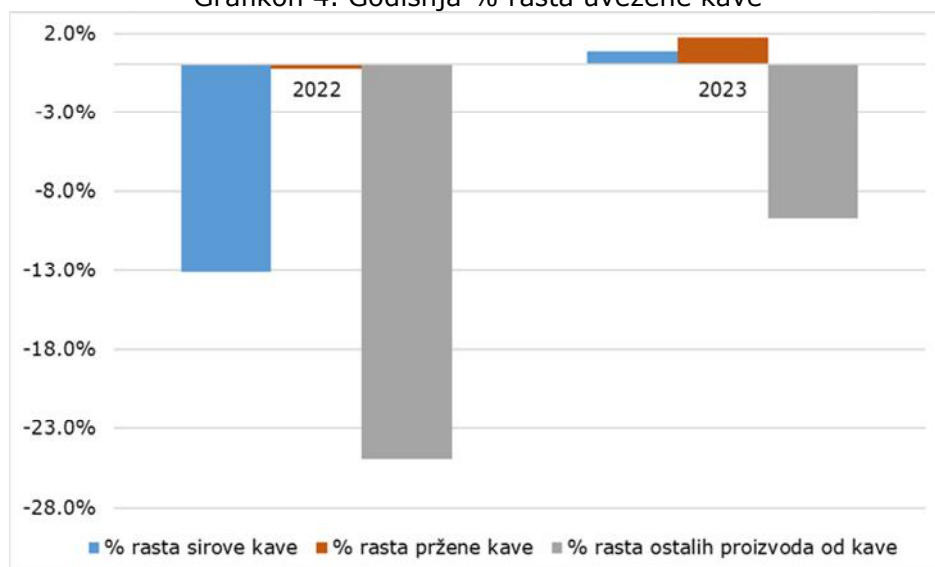
Iz grafikona je vidljivo da je najveće smanjenje zabilježeno prilikom uvoza sirove kave čija je uvezena količina znatno veća u odnosu na prženu kavu i ostale proizvode od kave koji podliježu plaćanju trošarine. Iz grafikona se može zaključiti da se naplata prihoda od trošarina na kavu kreće u skladu sa kretanjem ukupne količine uvezene kave.

Grafikonom četiri prikazana je godišnja stopa rasta uvoza sirove kave, pržene kave i ostalih proizvoda od kave koji podliježu plaćanju trošarine za razdoblje 2022-2023. godina.

⁴⁰ Za:

- a) Sirovu kavu 1,50 KM
- b) Prženu kavu (u zrnu ili mljevena) 3,00 KM
- c) Ljuske i opne pržene kave i ostali proizvodi od kave 3,50 KM

Grafikon 4. Godišnja % rasta uvezene kave

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U 2022. godini zabilježen je znatan pad uvoza sirove kave za 13,1% i ostalih proizvoda od kave za čak 24,9%, dok je smanjenje uvezene količine pržene kave 0,3%. Trend smanjenja ostalih proizvoda od kave nastavljen je i u 2023. godini kada je zabilježeno smanjenje uvoza za 9,7%, dok je uvoz sirove i pržene kave u blagom porastu.

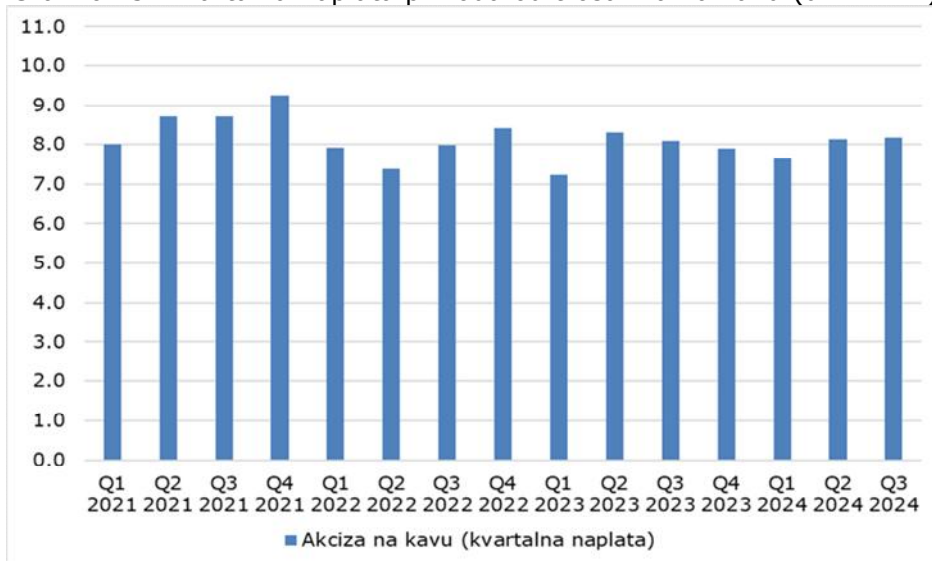
Pandemija Covid-19 izazvala je velike probleme pri čemu se trend potrošnje kave smanjio kao odgovor na vanjski šok. Tako, u prethodnim godinama potrošnja kave nije vjerno pratila ustaljeni obrazac zbog utjecaja visokih troškova života, pada raspoloživih prihoda i pada zaliha. Usprkos tome što je kava relativno neelastičan proizvod, izazovno globalno ekonomsko okruženje imalo je negativan utjecaj na njenu potrošnju. Globalna inflacija uzrokovala je pad zaliha i smanjenje potrebe za kupovinom na međunarodnom tržištu, što je za posljedicu imalo niže globalne stope potrošnje kave i samim tim niže stope potrošnje kave u zemlji.

U cilju detaljnije analize kretanja naplate prihoda od trošarina na kavu, razlozima za smanjenje/povećanje ovih prihoda i utjecaju drugih vanjskih faktora na naplatu u nastavku je prikazana kvartalna i mjesečna analiza naplate ovih prihoda i stopa rasta.

3. Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na kavu

Grafikonom pet prikazana je kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu za razdoblje od prvog kvartala (Q1) 2021. godine do trećeg kvartala (Q3) 2024. godine, u milijunima KM.

Grafikon 5. Kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu (u mil. KM)

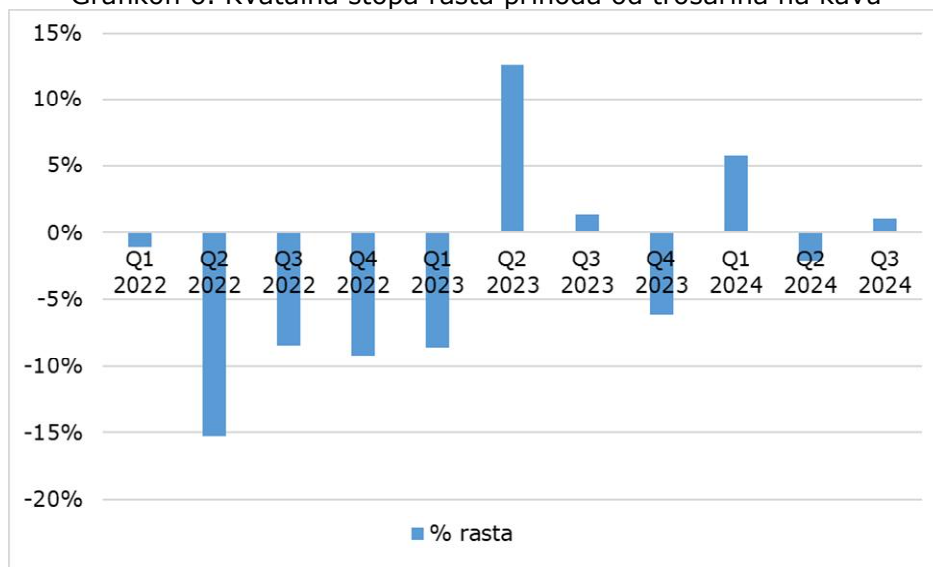

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tijekom 2021. godine kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu ima tendenciju rasta. Tako je najveća naplata u promatranom razdoblju zabilježena upravo u četvrtom kvartalu iste godine. Pozitivan trend u naplati ovih prihoda nije nastavljen u prvom i drugom kvartalu 2022. godine, dok drugu polovicu iste godine karakterizira blagi oporavak u naplati. Početak 2023. kao i početak tekuće godine, odnosno prvi kvartali u zadnje dvije godine karakteristični su po nižoj naplati ovih prihoda, dok drugi i treći kvartal tekuće godine karakterizira blagi oporavak, odnosno povećanje naplate. Ukoliko globalna ekonomija nastavi da raste i ukoliko industrija bude odgovorila na veliko smanjenje zaliha, ovo bi moglo pozitivno da se odrazi na potrošnju kave i samim tim na povećanje uvoza i prihoda od trošarina na kavu u četvrtom kvartalu tekuće godine. Međutim, ukoliko ne dođe do ovih odgovora, a cijene kave nastave da rastu, uvoz kave i prihodi od trošarina na kavu mogli bi dodatno da padaju.

Grafikonom šest prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu za razdoblje Q1 2022 – Q3 2024. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Grafikon 6. Kvatalna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

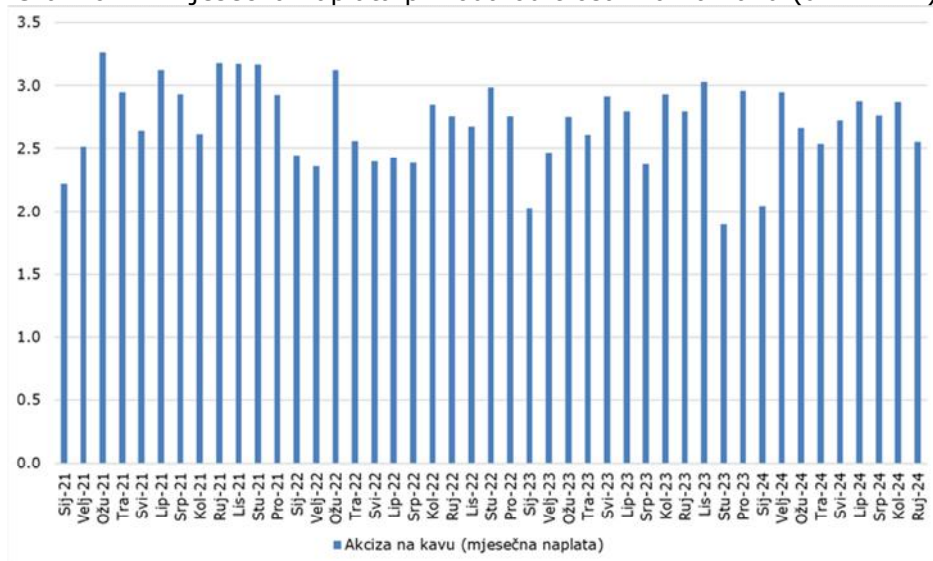
Smanjenje naplate prihoda od trošarina na kavu zabilježeno je tijekom čitave 2022. godine te je negativan trend u naplati ovih prihoda nastavljen i u prvom kvartalu 2023. godine. S obzirom da je u drugom kvartalu 2022. godine zabilježeno najveće smanjenje u naplati ovih prihoda za 15,3%, drugi kvartal 2023. godine karakterizira najveće povećanje u promatranom razdoblju 12,6%. U trećem kvartalu 2023. godine nastavljen je trend rasta u naplati prihoda od trošarina na kavu sa blagim povećanjem od 1,4%, dok četvrti kvartal iste godine karakterizira smanjenje ovih prihoda za 6,2%. U tekućoj godini prvi i treći kvartal obilježio je rast ovih prihoda za 5,7% u prvom, odnosno 1,1% u trećem kvartalu, dok je u drugom kvartalu zabilježeno smanjenje naplate za 2,1%, a u odnosu na naplatu u istom kvartalu prethodne godine.

4. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na kavu

Mjesečna dinamika kretanja naplate prihoda od trošarina na kavu prikazana je za razdoblje od siječnja 2021. godine do rujna 2024. godine. Mjesečno kretanje naplate ovih prihoda pruža detaljne informacije o dinamici potrošnje kave pod utjecajem različitih vanjskih faktora.

Grafikonom sedam prikazano je mjesečno kretanje prihoda od trošarina na kavu za razdoblje siječanj 2021-rujan 2024. godina, u milijunima KM.

Grafikon 7. Mjesečna naplata prihoda od trošarina na kavu (u mil. KM)

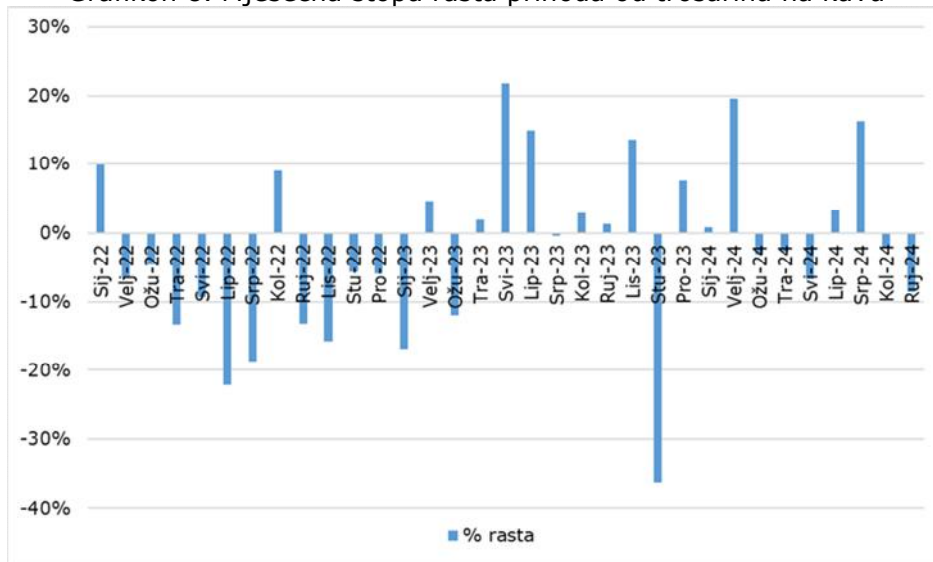

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

S obzirom da kava nije sezonsko piće kao što su bezalkoholna pića, alkoholna pića i pivo čija je potrošnja pod utjecajem sezonskih faktora, oscilacije u potrošnji kave se ne mogu vezati za određeno razdoblje u godini. Međutim, na potrošnju kave utječu drugi faktori poput poremećaja u lancima snabdijevanja, cijena sirove kave na svjetskom tržištu, cijena transporta, pakovanja, radne snage i drugi faktori. Porast cijene utječe na smanjenje potražnje, što dovodi do smanjenja uvoza, a smanjenje količine uvezene kave utječe na smanjenje naplate prihoda od trošarina na kavu.

Grafikonom osam prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu za razdoblje siječanj 2022–rujan 2024. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 8. Mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

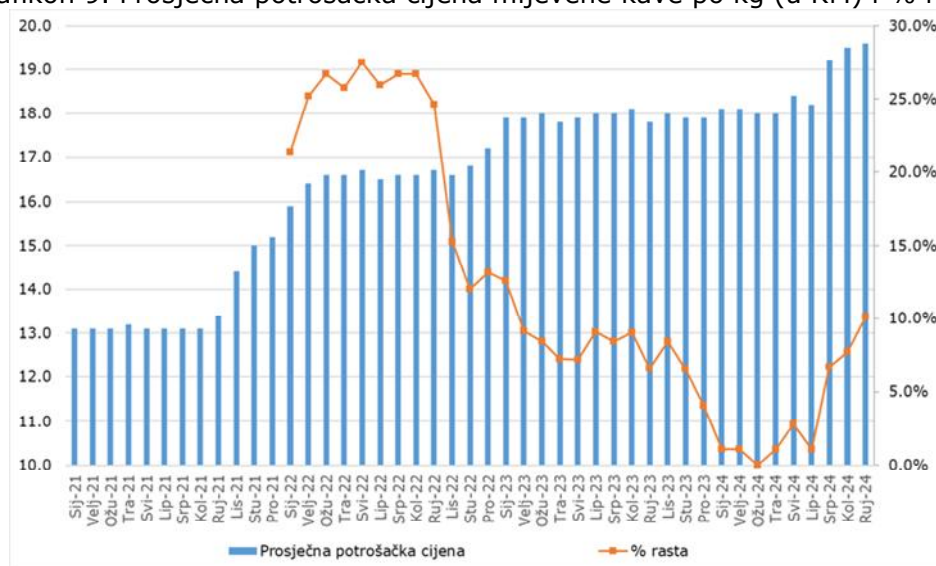
Promatrajući ove prihode na mjesečnoj razini u analiziranom vremenskom razdoblju njihova naplata je u 2022. godini bila smanjena tijekom svih mjeseci izuzev u siječnju i kolovozu, nakon čega je negativan trend nastavljen i u siječnju 2023. godine. Tijekom 2023. godine zabilježena su veća odstupanja u naplati ovih prihoda na mjesečnoj razini u odnosu na isti mjesec 2022. godine. Tako je najveća stopa rasta prihoda od trošarina na kavu zabilježena u svibnju 2023. godine 21,7%, dok je najveći pad u naplati zabilježen u studenom iste godine 36,4%. Tijekom većeg broja mjeseci u tekućoj godini stopa rasta ovih prihoda stagnira, dok veljača i srpanj bilježe rast od 19,6%, odnosno 16,2%.

5. Mjesečno kretanje cijene kave

Klimatske nepogode, odnosno velike suše koje su obuhvatile usjeve kave najvećih svjetskih proizvođača kave Brazil i Vijetnam uzrokovale su nestašicu u opskrbi kave i povećanje globalne cijene kave koja je u konstantnom porastu i na najvišoj vrijednosti u posljednjih trinaest godina⁴¹. Također, **zbog poremećaja na svjetskom tržištu i većih cijena sirovina, očekivanja su da će cijena kave i u narednom razdoblju dodatno rasti. Obzirom da** su berzanske cijene kave znatno porasle u posljednjem razdoblju, vjerovatno je da cijene sirovina neće opadati. Nestabilna situacija na Bliskom istoku uzrokuje povećanje cijena barela nafte što dodatno utječe na poremećaje i poteškoće u lancima opskrbe i povećava cijenu ovog trošarinskog proizvoda.

Grafikonom devet prikazano je mjesečno kretanje prosječne potrošačke cijene mljevene kave u BiH po kilogramu za razdoblje siječanj 2021-rujan 2024. godina, u KM (lijeva vertikalna skala) i mjesečna stopa rasta prosječne potrošačke cijene kave za razdoblje siječanj 2022-rujan 2024. godina (desna vertikalna skala)⁴².

Grafikon 9. Prosječna potrošačka cijena mljevene kave po kg (u KM) i % rasta

Izvor: Podaci Agencije za statistiku BiH⁴³, prikaz OMA

Prosječna potrošačka cijena mljevene kave u BiH po jednom kilogramu prikazana mjesečno za razdoblje siječanj 2021-rujan 2024. godine imala je stagnirajuću stopu rasta tijekom prvih osam mjeseci 2021. godine nakon čega od rujna iste godine cijena ovog proizvoda konstantno raste do siječnja 2023. godine. Tijekom 2023. godine i u prvoj polovici 2024. godine cijena se nije znatno

⁴¹ International Coffee Organization

⁴² Posljednji raspoloživi podaci BHAS

⁴³ Mjesečno saopćenje: Prosječne potrošačke cijene u Bosni i Hercegovini

mijenjala, nakon čega od srpnja tekuće godine rapidno raste. Tako je, najveća cijena mljevene kave u promatranom razdoblju zabilježena u rujnu tekuće godine i u usporedbi sa cijenom iz rujna prethodne godine veća je za 10,1%.

U vrijeme visokih cijena potrošači mogu odlučiti da piju kavu kod kuće, a ne u ugostiteljskim objektima ili mogu da se odluče za instant umjesto svježe mljevene kave. Također, Arabika koja je skuplja i boljeg kvaliteta može biti zamjenjena sa kavom Robusta koja je povoljnija i lošijeg kvaliteta. Iako je za potrošače kava uglavnom potreba, a ne želja, sa velikim nizom dostupnih zamjena koje odražavaju raspon cijena, iz sveobuhvatne analize se može zaključiti da je povećanje cijena kave osnovni uzrok smanjenja potrošnje kave, smanjenja uvoza kave i smanjenja prihoda od trošarina na ovaj trošarinski proizvod u zemlji.

S obzirom na činjenicu da je tržište kave u svijetu nepredvidljivo, a da prosječna potrošačka cijena kave u BiH konstantno raste, zabrinutost za cijenu može biti opravdana jer veće povećanje cijene može prouzročiti veće smanjenje potrošnje kave, što dalje može utjecati na dodatno smanjenje uvoza i smanjenje prihoda od trošarina na ovaj trošarinski proizvod. Vlasti u zemlji ne mogu izravno utjecati na kretanje cijena kave na svjetskom tržištu, međutim mogu u kriznim situacijama, kao što je bila situacija u vrijeme pandemije Covid-19, ograničiti marže, jer zaustavljanjem rasta cijena ili dodatnim smanjenjem cijene kave utječe se na povećanje potrošnje, čime se javlja potreba za povećanjem uvoza kave, a što uzrokuje povećanje prihoda od trošarina na kavu u zemlji.